

nafO

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

HJEM-SKOLESAMARBEID

RAPPORT FRA PROSJEKT 2009-2011

FORORD

Kunnskapsdepartementet ga våren 2009 Utdanningsdirektoratet følgende oppdrag: Utprøving av ulike former for foreldresamarbeid på skoler med mange minoritetsspråklige elever. Utdanningsdirektoratet ga Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) ansvaret for å lede prosjektet med å utvikle og prøve ut ulike modeller for foreldresamarbeid på skoler på ulike nivåer. Oppdraget kan beskrives som tredelt:

- 1) Undersøke hvilke modeller for foreldresamarbeid som eksisterer på skoler i ulike deler av landet og gi en vurdering av disse.
- 2) Gjennomføre prosjektet på utvalgte projektskoler i perioden 2009 – 2011
- 3) Evaluere prosjektet og spre informasjon om modellene som er utviklet på nasjonalt plan

Følgende sju skoler har deltatt i prosjektet: *Fjell skole i Drammen, Hagaløkka skole i Asker, Storhamar skole på Hamar, Tøyen skole i Oslo, Verdensmester'n ved Larvik læringscenter, Strømmen videregående skole i Akershus og Årstad videregående skole i Hordaland.*

Skolene har utviklet en rekke tiltak for å fremme et bedre samarbeid med spesielt minoritetsspråklige foreldre. Foreldre utgjør en viktig ressurs for elevenes læringsmuligheter og utvikling, og de ulike tiltakene legger vekt på å benytte de ulike ressursene i foreldregruppa i aktiviteter og samhandling. Gjennom ulike former for informasjon og gjennom å benytte ulike språk, får alle foreldre en mulighet til deltakelse og involvering i egne barns skolegang og læringsarbeid. Det er laget tre filmer fra prosjektene. Disse kan lastes ned fra denne lenken <http://www.skoleipraksis.no/flerkulturell-opplering/filmer/>

Vi håper eksemplene på god praksis i hjem-skolesamarbeid som presenteres i denne rapporten og i de tre filmene, kan bidra til å inspirere andre skoler til å fremme hjem-skolesamarbeidet og til å involvere foreldre i sine barns læring. Vi takker elever, foreldre, lærere og ledere som har bidratt til de gode, inspirerende resultatene dette prosjektarbeidet har frambrakt.

Oslo, oktober 2011

An-Magritt Hauge
senterleder, NAFO

Sigrun Aamodt
prosjektleder, NAFO

**FORELDRE UTGJØR EN VIKTIG RESSURS
FOR ELEVENES LÆRINGSMULIGHETER
OG UTVIKLING, OG DE ULIKE TILTAKENE
LEGGER VEKT PÅ Å BENYTTÉ DE ULIKE
RESSURSENE I FORELDREGRUPPA
I AKTIVITETER OG SAMHANDLING.**

INNHold

- 06 Opplæringsloven og Kunnskapsløftet om hjem-skolesamarbeid**
- 07 Betydningen av foreldreengasjement og involvering**
- 09 Endringer i synet på samarbeid og innholdet i samarbeidet mellom hjem og grunnskole**
- 11 Prosjektene**
- 12 Familielesing på Fjell skole**
  - 12 Målsettinger og tiltak
  - 13 Organisering og tiltak
  - 14 Mer om tiltakene i praksis
  - 15 Resultater og evaluering
  - 17 Suksesskriterier
- 19 Utprøving av ulike former for foreldresamarbeid på Tøyen skole**
  - 19 Mål, innhold, organisering og arbeidsmåter
  - 20 Dokumentasjon
  - 20 Erfaringer og vurderinger av de ulike tiltakene
- 25 Alle skal med! Hagaløkka skole**
  - 25 Skolekultur
  - 25 Mål og tiltak for prosjektet
  - 26 Veksling mellom felles og separate foreldremøter
  - 28 Innsatsfaktorer og drahjelp
  - 29 Skolens evaluering av skole-hjem-samarbeidet
- 31 Foreldreskole på Storhamar skole**
  - 31 Mål og tiltak
  - 31 Organisering og tiltak
  - 36 Evaluering
  - 36 Endring av praksis
- 39 Mestring, trygghet og trivsel på Verdensmester'n i Larvik**
  - 39 Mål og tiltak
  - 39 Organisering og gjennomføring av tiltak
  - 43 Evaluering
  - 44 Samarbeidspartnere
  - 45 Endring av praksis
- 47 Endringer i synet på samarbeid og innholdet i samarbeidet mellom hjem og videregående skole**
- 49 Prosjektet "Sammen på Strømmen" på Strømmen videregående skole**
  - 49 Mål og tiltak
  - 50 Organisering og gjennomføring av tiltak
  - 51 Evaluering
  - 54 Endring av praksis
- 56 Samarbeide med minoritetsspråklige foreldre på Årstad videregående skole**
  - 56 Mål og tiltak
  - 56 Organisering og gjennomføring av tiltak
  - 58 Evaluering
  - 59 Endring av praksis
- 61 Evaluering og veien videre**
- 62 Litteraturliste**

OPPLÆRINGSLOVEN OG KUNNSKAPSLØFTET OM HJEM-SKOLESAMARBEID

Samarbeid mellom hjem og skole er nedfelt i opplæringsloven. Både skolen og foreldrene skal bidra til at det etableres et systematisk samarbeid. I Kunnskapsløftets generelle del står det: *“Foreldrene har primæransvaret for oppfostringen av sine barn. Det kan ikke overlates til skolen, men bør utøves også i samarbeid mellom skole og hjem. Skolen må i forståelse og samarbeid med hjemmene bistå i barnas utvikling – og den må trekke foreldrene med i utviklingen av miljøet rundt opplæringen og i lokalsamfunnet.” (KD 2006:17).*

Det må være skolens ansvar å legge til rette for dette samarbeidet og informere om hvilke muligheter og forventninger skolen har til samarbeidet, samt etterspørre behov, forventninger og ønsker foreldrene har. Nødvendigheten av god kommunikasjon som utgangspunkt for et godt samarbeid presiseres i Kunnskapsløftet:

“En forutsetning for godt samarbeid er god kommunikasjon. I samarbeidet vil gjensidig kommunikasjon om elevenes faglige og sosiale utvikling og deres trivsel stå sentralt.” (KD 2006:34)
“Opplæringsloven, forskrift til loven og læreplanverket danner grunnlaget for samarbeidet, og foreldrene / de foresatte skal ha reell mulighet for innflytelse på egne barns læringsarbeid faglig og sosialt.” (KD 2006:35)

Foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn kan ha svake norskerferdigheter, ulike skoleerfaringer og bakgrunn i tradisjoner og livserfaringer, som er fremmede for lærere og skoleledere i den norske skolen. For å få nødvendig informasjon slik at et godt og likeverdig samarbeid kan etableres, må det utvikles rutiner for møter og hvilken informasjon det er nødvendig å gi og få. Gjennom å benytte tolker og tospråklige lærere i møter, unngår man misforståelser og begge parter kan delta aktivt i samtaler. Oversettelser av skriv og informasjon av ulik art, samt muligheten til å kommunisere og delta på et språk man behersker, vil være av stor betydning, dersom foreldrene skal ha en reell mulighet til å påvirke og medvirke aktivt i sine barns læring og utvikling. ■

BETYDNINGEN AV FORELDREENGASJEMENT OG INVOLVERING

Forskning både fra Norge og andre land viser at foreldrenes engasjement og involvering i barns skolearbeid er svært viktig for barnas motivasjon, interesse og læring (Nordahl 2007:116).

I 1998 kom stortingsmelding 14 (1997-98) Om foreldremedverknad i grunnskolen. Her gis en oversikt over og en analyse av hvordan hjem-skolesamarbeidet fungerer i både Norge og andre land. Det står blant annet: "... en rekke forskningsrapporter fra flere land fremhever at økt engasjement mellom foreldrene er med på å skape et bedre læringsmiljø for elevene. Denne medbestemmelsen kan sikres på flere måter." Det at foreldre samarbeider også med hverandre og gis muligheter til medbestemmelse, trekkes fram som en viktig faktor for selve læringsmiljøet. Det står også: "Foreldre frå språklege minoritetar tek ikkje så aktiv del i foreldreforeiningar og i styret på skolen." Det er nærliggende å stille spørsmål om hvorfor minoritetspråklige foreldre ikke deltar i samme grad som majoritetsforeldre. Bakken (2003) har blant annet gjennom undersøkelsen Ung i Norge funnet at minoritetspråklige foreldre har høye ambisjoner på sine barns vegne, men at de i mindre grad hjelper barna med lekser.

Bourdieu (1986) viste gjennom sine studier på franske skoler, hvordan sosial klasse blir opprettholdt og videreført gjennom utdanningssystemets vektlegging og favorisering av kunnskaper og erfaringer hos majoritetsbefolkningen. De som kjenner til for eksempel symboler, språk og ulike kulturgjenstander, vil oppleve gjenkjennelse og forståelse, og ny læring vil bygge videre på tidligere kunnskap og erfaringer. For å etablere likeverdige relasjoner til minoritetspråklige foreldre, må det legges vekt på at deres barn opplever bekreftelse og gjenkjennelse i skolehverdagen. Barna må få muligheter til å benytte egne erfaringer i læringsarbeidet og ulike språklige ferdig-

heter må anerkjennes som ressurser. Foreldre må få innsikt i hva skolens innhold er og få en forståelse av hvor viktig rolle de spiller i barnas læring og på hvilken måte de kan bidra, støtte og hjelpe.

Bouakaz, som er tilknyttet lærerutdanningen i Malmö, har i flere år forsket på hjem-skolesamarbeid på skoler i Sverige. Han har blant annet undersøkt hvilke muligheter minoritetspråklige foreldre har, til å være delaktige i sine barns utdanning (Bouakaz 2007). Han fant at foreldrene var interesserte og ønsket å bidra i sine barns opplæring, men at de ikke visste på hvilken måte de kunne bidra. Foreldrene hevdet også at de manglet kunnskaper om det svenske skolesystemet og ønsket å samarbeide med skolen og lære mer om innholdet. Lærerne, på sin side, mente foreldrenes manglende ferdigheter i svensk, samt kulturelle og religiøse forskjeller hindret samarbeid og involvering (i Aamodt og Hauge 2007). Dersom foreldre ikke kjenner skolesystemet og ønsker å bidra, men ikke vet hva de kan bidra med, må skolen sette i gang ulike tiltak for at dette skal bli mulig.

I kapittel 7.3 i St.meld. nr 14 står det: "Departementet vil oppmøde skolane om å bruke den ressursen foreldra representerer, på ein meir aktiv måte. Det bør vere eit stort potensiale i den kunnskapen, erfaringsbakgrunnen og kulturelle bakgrunnen som språklege minoritetar representerer."

Gjennom tiltakene som er utviklet i prosjektene som beskrives i denne rapporten, har ressursperspektivet vært sentralt. Det språklige og kulturelle mangfoldet i elev- og foreldregruppene synliggjøres og benyttes i samhandling, aktiviteter og læringsarbeid. Dette bidrar til en perspektivutvidelse for alle og gir alle en identitetsbekreftelse, gjennom at det legges vekt på at mangfoldet ikke består av mangler, men av ulike ressurser. ■

ENDRINGER I SYNET PÅ SAMARBEID OG INNHOLDET I SAMARBEIDET MELLOM HJEM OG GRUNNSKOLE

Skolens forhold til foreldre og foreldres forhold til skolens innhold og praksis har endret og utviklet seg på flere måter de siste tiårene. Fra årlige foreldremøter på 1960-tallet, der det som oftest var skolen som informerte om regelverk og forventninger til foreldres oppfølging av lekser, elevenes punktlighet, innhold og krav i fag m.m., til i dag, der foreldre forventes å delta og engasjere seg i skolens innhold og praksis, samt å bidra i ulike aktiviteter skolen arrangerer. Gjennom råd og utvalg (f.eks. FAU) bidrar foreldre i dag med å arrangere felles møter med aktuelle temaer og tar ansvaret for tilstelninger både i skoletiden og på fritiden. Foreldre deltar gjennom valgte FAU-representanter i jevnlig samtaler med skolens ledelse og er en viktig samarbeidspartner for rektor. Mye av utviklingen i forholdet mellom hjem og skole, skyldes nok i stor grad at foreldre selv har ønsket å delta og engasjere seg i skolens arbeid.

I forbindelse med markeringen av 100 års jubileet ved Møllergata skole i Oslo i 1961, ble det utgitt et festskrift. Her beskrives blant annet den store endringen som fant sted da foreldrene etablerte foreningen Møllergata skoles venner i 1959, og formaliserte samarbeidet mellom skole og hjem og engasjerte hundrevis av foreldre til å delta aktivt i aktiviteter og innhold i barnas skolegang.

“Man skal (i dag) minnes hvordan alt var en gang, for lenge, lenge siden - hvilket stort arbeid som er utført - og hvor bra alt til syvende og sist er blitt. Allikevel forble ett problem uløst ved skolen: Det var ikke god kontakt mellom skolene og hjemmene... Et nytt syn hadde slått rot i skolepolitikken. Skolen skulle ikke være en slags tukte- eller straffeanstalt fullstendig isolert fra barnas foreldre og barnas hjem. Flere og flere ble klar over

hvor givende et godt samarbeid mellom hjem og skole kunne bli. Teorien var i orden - det var bare den praktiske gjennomføringen det skortet på. Løsningen lå snublende nær: La oss stifte en forening .... Da tanken først var kastet fram av overlæreren og Rikka Deinboll på et foreldremøte, sluttet flere hundre foreldre straks opp om ideen - og den 3. november 1959 ble foreningen “Møllergata skoles venner” stiftet.” (Thrond Larsen, formann i foreningen “Møllergata skoles venner” i Møllergata skole 100 år, 1961).

Foreldre som samarbeider og involverer seg og er engasjerte i skolens praksis, har en positiv påvirkning på elevenes læringsmiljø (Nordahl 2007). Skolen trenger foreldrenes kunnskap om egne barn for å kunne tilrettelegge opplæringen best mulig. For å utvikle et godt skolemiljø for alle, er det viktig at ulike utgangspunkter, erfaringer og ressurser er synlige og benyttes i skolens daglige liv. Denne rapporten beskriver nettopp praksis der språklige og kulturelle ressurser i elev- og foreldregruppene er med på å prege skolemiljøet og gi viktige bidrag i læringsarbeidet til elevene. ■

PROSJEKTENE

For å få en oversikt over hjem-skolesamarbeid som eksisterer og som synes å bidra positivt både på elevenes læring og på kommunikasjon mellom skole og hjem, gjennomførte NAFO en undersøkelse på 21 skoler i flere kommuner. Det ble laget en beskrivelse av rutiner og praksis i hjem-skolesamarbeidet, og med bakgrunn i beskrivelsene utformet NAFO to hovedmodeller som omfatter følgende:

Modell 1: Foreldre aktivt med i opplæringen av egne barn

- Redusere terskelen for foreldre til å kunne delta gjennom å kommunisere på flere språk
- Invitere foreldre til aktivt å kunne delta i opplærings situasjoner med barna og gjennom ulike familielæringstiltak
- Utvikle IKT som verktøy i samarbeidet

Modell 2: Rutiner for tilpasning av ordinær praksis til minoritetsspråklige foreldre

- Utvikle gode rutiner og prosedyrer for foreldresamarbeid, spesielt ved skolestart og overganger mellom skoleslag og fra barnehage
- Tilpasse ordinær praksis for å imøtekomme minoritetsspråklige foreldres behov
- Bruke skolen som arena for kompetanseutvikling for foreldre / foreldreskole

NAFO har nettverk og samarbeid med skoler i alle landets fylker (fokusskoler), og kjenner dermed godt til skoler som gjennomfører deler av modellene som er beskrevet ovenfor. Det ble vurdert som en fordel å få med skoler i prosjektet som allerede har etablerte rutiner for hjem-skolesamarbeid, og det ble dermed sendt ut invitasjon til en rekke av disse skolene om å søke om deltakelse i prosjektet. Det ble lagt vekt på at skolene skulle omfatte både barnetrinn, ungdomstrinn og videregående opplæring. I tillegg var det ønskelig at skolene hadde ulik geografisk beliggenhet.

NAFO inviterte skoler til et informasjonsmøte, der det blant annet ble redegjort for de to modellene man ønsket å utvikle tiltak i forhold til. Skoler som ønsket å delta i prosjektet send-

te søknader med prosjektbeskrivelser, og valgte enten en av modellene eller deler fra begge som sine utviklingsprosjekter. Åtte skoler ble valgt ut til å delta i prosjektet, men en av skolene trakk seg etter en tid. De sju skolene som har vært med under hele prosjektperioden er: *Fjell skole i Drammen, Hagaløkka skole i Asker, Storhamar skole på Hamar, Tøyen skole i Oslo, Verdensmester'n ved Larvik læringscenter, Strømmen videregående skole i Akershus og Årstad videregående skole i Hordaland.*

Ved alle skolene var det allerede etablert flere rutiner og ulike tiltak for hjem-skolesamarbeid og for involvering av foreldre i forskjellige aktiviteter på skolene. Skolene ønsket å strukturere arbeidet bedre, med fastere rutiner og flere tiltak i henhold til de før nevnte modellene. For å få kunnskap om hva foreldrene mente om samarbeidet, og hvilke ønsker, forventninger og behov de har, ble det gjennomført muntlige og skriftlige undersøkelser blant foreldrene.

I prosjektperioden har det vært arrangert seks nettverksamlinger mellom prosjektskolene. Her har skolene fått faglig påfyll gjennom ulike forelesninger, og skolene har lagt fram sine prosjekter og fått tilbakemeldinger og bidrag til videre arbeid. Nettverkssamlingene og også utvekslende skolebesøk, har bidratt til gjensidig inspirasjon og ideutveksling i utviklingsarbeidet.

I det følgende gis en beskrivelse av utviklingsarbeidet på de sju skolene. ■

FAMILIELESING PÅ FJELL SKOLE

Fjell skole har en lang tradisjon når det gjelder samarbeid mellom skole og hjem for å fremme flerspråklige elevers lesing. Tospråklig lærer i tyrkisk startet tidlig et samarbeid med bydelsbiblioteket. Det ble lest høyt en gang i uka, og foreldre og barn kunne låne med seg bøker hjem.

Fjell har også tradisjon for å jobbe flerspråklig. Noen klasser får ukeplaner på morsmål. Dette er planer over jobbingen i morsmålstimene og lekser i morsmål gjeldene uke. I tillegg er all viktig informasjon fra klassen oversatt til morsmål på disse planene. Det varierer med hva som blir oversatt av generelle skriv fra skolen.

Skolen har tospråklige lærere i bl.a. tyrkisk, albansk, urdu, tamilsk og arabisk. Disse samarbeider ved behov, i samtale med foreldre og på foreldremøter. Det blir også holdt språk-homogene møter på noen språk.

I prosjektet familielesing fokuseres det på å videreutvikle foreldres og læreres kompetanse innen såkalt veiledet lesing.

Bokkafé på skolebiblioteket for foreldre og barn på Fjell Skole

Foto: Bitte Haugen

Målet har vært å gå fra tradisjonell høring av leseleksa, med vekt på teknisk lesing, til å sikre elevenes leseforståelse. Det skjer gjennom en veiledning av elevene i samtale rundt leseteksten.

MÅLSETTINGER OG TILTAK

Prosjektets målsettinger har vært knyttet til heving av kompetanse, ikke bare for foreldrene, men også for skolens personale og til syvende og sist, for elevene.

Målsettinger har videre vært å sikre skole-hjem samarbeidet, i tillegg til å videreutvikle samarbeid mellom skolen og skolebibliotekaren på den ene siden og folkebiblioteket på den andre. Skolens bibliotek ble sett på som en viktig møteplass for partene i samarbeidet. Implementering av veiledet lesing som metode generelt, har vært en hovedmålsetting i skolens leseplan.

En overordnet målsetting for alle parter var å:

- styrke elevenes leseferdigheter
- ivareta og styrke elevenes stolthet over egen språkkompetanse

For foreldrene ønsket en å:

- myndiggjøre dem slik at de kunne ta ansvar for deltakelse i elevenes leseutvikling
- heve bevisstheten og kunnskapene om veiledet lesing

Tilsvarende ønsket en for skolens del å:

- styrke lærernes kompetanse om veiledet lesing og familielæring
- skape et samarbeid mellom lærerne, skolebibliotekaren og folkebiblioteket

Skolens øvrige bidrag til samarbeidet skulle være å:

- skape en arena og et miljø som kunne oppmuntre foreldre til å lese sammen med barna sine
- skape et trivelig sted å være slik, at elevene kunne bli motivert til å låne flere bøker
- øke bokutvalget på flere språk ved skolens bibliotek

”VI ANBEFALER BOKKAFÉEN TIL ALLE ANDRE VI KJENNER.”

ALBANSK MOR

å signalisere at flere språk var relevante, mens foreldrene ble gitt myndighet i forhold til sine barns leseutvikling. Dette ukentlige samarbeidet skulle også sikre at elevene fikk lese.

For å synliggjøre og dermed gi motivasjon til elevenes lesing, fikk alle elever utdelt en bok, ”Minneboka”. Her samlet elevene leseropplevelser fra de bøkene de leste. Bokanmeldelsene elevene skrev, ble dokumentert. Minneboka ga også både foreldre og lærere en god anledning til å følge elevenes leseutvikling.

For å sikre elevenes lesing og stolthet over sin flerspråklighet, fikk elevene lånetid med klassen og med morsmålsgruppa på skolebiblioteket hver uke. I bibliotektimen samtalte skolebibliotekar, lærere og elever om bøkene, slik at elevene ble godt kjent med de bøkene som fantes på det enkelte språk. Lærerne var lesemodeller for elevene ved at de leste høyt for elevene. Videre praktiserte lærerne veiledet lesing overfor elevene i gruppe og enkeltvis.

Skolebibliotekaren og de tospråklige lærerne samarbeider om å kjøpe inn bøker tilpasset elevenes språkferdigheter og interesser både på norsk og morsmål. Bøkene ble systematisert slik at det skulle være enkelt for alle deltakere å finne tekst som hadde riktig vanskelighetsgrad. Lærerne hadde jevnlig møter med skolebibliotekar og avdelingsleder.

Bydelen har et bydelsbibliotek. Skolen samarbeidet tett med bydelsbibliotekaren. Hun var på foreldrekveld og informerte om låneordninger og viste frem aktuelle barnebøker på flere språk.

Fire ganger i året ble elever og foreldre i prosjektet invitert til Bokkafé. Bokkaféen fant sted på skolebiblioteket og tilstøtende klasserom på ettermiddagen og ga lærerne en mulighet til å fokusere på ansvarslæring og myndiggjøring av foreldrene. Lærer kunne gå rundt og observere og veilede foreldre om hvordan de aktivt kunne delta og veilede egne barn under lesingen: Utgangspunktet var at elever og foreldre skulle lese sammen. Elevene hadde valgt ut bok på forhånd. Foreldre og elever skulle begge være aktive i lesestunden. Foreldrene skulle veilede ved å lytte, forklare ord, snakke om bilder og innhold, og modellere riktig uttale for elevene. Under lesingen

skulle det brukes både morsmål og norsk. Bokkaféen ble alltid avsluttet med en sosial stund hvor det ble spist og snakket sammen. Skole og hjem vekslet mellom å ha ansvaret for maten. Mange av foreldrene i bydelen har 3-6 barn. Ofte tar de med seg småbarna på skolens arrangementer. Noen ganger hadde lærerne kjøpt inn mat, andre ganger hadde foreldrene med mat hjemmefra. Skolen har hatt tilbud om barnepass for småsøsken. På den måten fikk foreldrene med yngre barn også tid til å snakke med den enkelte språklærer og andre foreldre. Bokkaféen fungerte også som et sted der foreldre kunne svare på spørreundersøkelser som gjaldt skole-hjem-samarbeidet med læreren til stede (se evaluering av prosjektet).

MER OM TILTAKENE I PRAKSIS

Når det gjaldt ukeplanen, skrev læreren ofte en kort informasjon om viktigheten av at barna blir gode lesere direkte på ukeplanen. For tyrkisktalende foreldre, kunne læreren bruke tyrkiske ordtak som sier noe om viktigheten av utdanning. Dette kunne gi foreldrene gjenkjenning og styrke en tyrkisk del av deres identitet.

Elevene og foreldrene hadde inngått en avtale med læreren om at det skulles leses en bok i uka. Etter gjenfortellingen på skolen, ble eleven belønnet med en stjerne, og fikk velge en ny bok. På 3.klassetrinn startet elevene å skrive om bøkene de hadde lest i minneboka. Her skulle de notere korte fakta om boka: dato, tittel, sideantall, terningkast (elevens vurdering), hovedpersoner og handling. Skrivningen skulle oppleves som mest mulig lystbetont og ikke bare som en tung plikt. Elevene kunne derfor selv velge hvor mye de ville skrive om handlingen. Elevene kunne gjerne tegne noe fra boka i tillegg til skrivningen. Elevene valgte selv hvilket språk de ville skrive på. De aller fleste skrev på annet språk enn norsk.

Når elevene hadde time med morsmålslærer på skolebiblioteket, hadde de bokprat. Minneboka var en fast del av undervisningen. Alle skulle ha en mulighet til å bruke egne ferdigheter, kreativitet og språkkunnskaper i formidlingen av lesingen sin. Elevene snakker stadig om minneboka seg i mellom, også utenom bibliotekstimen.

Elever leker med småsøsken mens foreldre får veiledning med lærer i rommet ved siden av.

Foto: Bente Haugen

I en språkgruppe fikk foreldrene i oppgave å skrive en bokanmeldelse fra en barnebok de hadde lest eller et eventyr de kunne. Foreldrene skrev bokanmeldelsen i elevens minnebok. Boka dokumenterer arbeidet elevene gjør og viser deres utvikling gjennom flere år. Boka kan på denne måten være et godt utgangspunkt for samtale i konferansetimer. For å styrke lærerkompetansen har skolen sørget for flere forelesninger om veiledet lesing gjennom hele det siste året. Alle lærere har arbeidet med å bruke veiledet lesing som metode i undervisningen.

De tospråklige lærerne som har vært en del av dette prosjektet, har hatt en tett dialog med foreldrene. Lærerne og foreldre har møtt hverandre oftere enn vanlig. Gjennom foreldremøter og bokkaféer har de møttes minst seks ganger i året. Lærerne har ved mange anledninger ringt hjem til foreldrene for å samtale om ulike saker knyttet til prosjektet. De har også ofte skrevet og oversatt informasjon til foreldrenes morsmål.

Skolen har brukt betydelige midler og pusset opp skolebiblioteket i lyse og trivelige farger. Nye hyller og sittemøblement har kommet på plass. Fleksible møbler gjør det mulig å ominnrede raskt, slik at det er mulig å ha store grupper i rommet. Her har det vært holdt bokkaféer, foreldremøter og fellessamlinger for skolen ved spesielle anledninger. Skolebiblioteket har på mange måter blitt skolens hjerte. Store puter på gulvene gjør at elevene kan legge seg ned og lese. Rommet gir en mulighet for elevene til "å kose seg" og være på en litt annen måte enn i klasserommene. Bokstammen har økt betydelig, både på norsk, tyrkisk, arabisk, tamil, urdu og albansk. Bøker er kjøpt inn fra Det flerspråklige biblioteket. Bøkene inneholder kjente eventyr og er skrevet både på norsk og et annet språk. Dette gjør at elevene kan lese samme boka på både norsk og sitt eget morsmål. Elevene uttrykker stor glede ved å være på skolebiblioteket og låner bøker på morsmål og norsk ukentlig. Skolebiblioteket er stas! Skolen har økt stillingen til skolebibliotekaren fra 50 % til 100 % i løpet av prosjektperioden.

Det flerspråklige bibliotek, Deichmanske, har vært en naturlig samarbeidspartner. Samarbeidet har ført til kompetanseheving for skolebibliotekar, innkjøp av bøker og lån av utstillingen

"Den magiske kappe". Utstillingen består av et lite byggverk, malerier, bøker på mange språk og et pedagogisk opplegg som hele skolen har vært med på. Tema for utstillingen er islam og den islamske kultur og arkitektur. Utstillingen var til stor glede for elevene ved skolen. Mange av elevene, som er muslimer, hadde en opplevelse av gjenkjenning og viste stolthet rundt opplegget.

Samarbeidet med Bydelsbiblioteket er nå implementert i skolens årsplan. Skolebibliotekar og bydelsbibliotekar har laget en plan over hvordan bruken av bydelsbiblioteket skal være. Elever på Fjell får nå lånekort på bydelsbiblioteket i 2.klasse. Bydelsbibliotekaren er oftere på skolen enn tidligere. Elevene har blitt godt kjent med bydelsbibliotekaren.

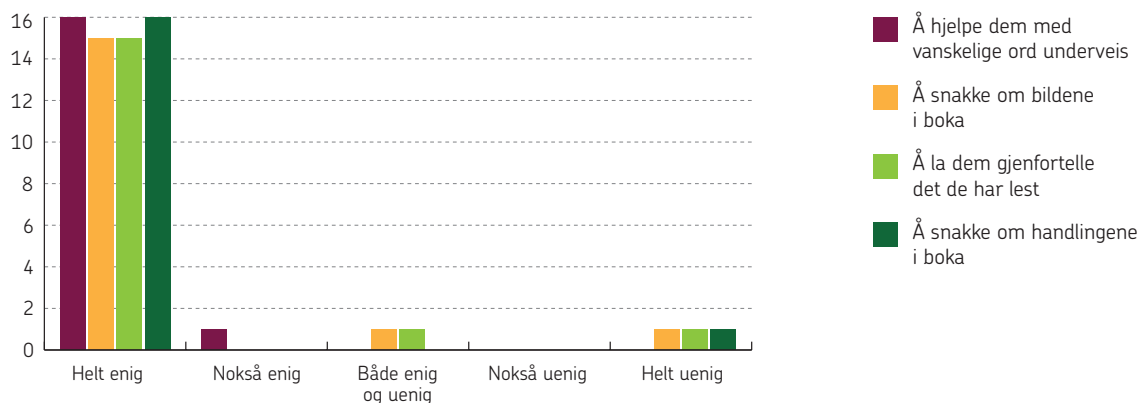
Deler av prosjektet har blitt fulgt av Thomas Eri, lærer ved Høgskolen i Oslo og Akershus, som skriver doktoravhandling om skolebibliotek. Mari Holm Bakke har skrevet en masteroppgave med tittelen: Bruk av skolebibliotekets ressurser i tospråklig opplæring.

RESULTATER OG EVALUERING

Alle punktene på milepælsplanen som ble satt opp ved starten av prosjektet, ble gjennomført, bortsett fra én aktivitet. En planlagt kompetanseheving om familielæring for personalet ved en tur til London ble ikke gjennomført. Her var det avtalt med Juliette Collier om forelesning og skolebesøk. Turen ble dessverre avlyst grunnet kansellering av flyreiser på grunn av askesky fra Island etter vulkanutbruddet der. Sigrun Aamodt fra NAFO hadde i stedet en dags forelesning for skolens lærere med tittelen: Familielæring – en metode som benytter ressursene i hjemmet og i opplæringen.

En effekt av kompetansehevingen er at lærerne bruker veiledet lesing aktivt som metode.

RESULTATER FRA SPØRREUNDERSØKELSEN SOM BLE GJENNOMFØRT PÅ SISTE BOKKAFÉ, VÅR 2011

Tilbakemeldinger fra foreldrene

Gjennom foreldreundersøkelsen som kjøres årlig, får skolen mye info om hjem-skole-samarbeidet. Skolen har organisert tospråklig hjelp til foreldre som ikke behersker norsk. De får tilbud om å komme til skolen og gjøre foreldreundersøkelsen sammen med en av de tospråklige lærerne. Samarbeidet med skolen er også et punkt i konferansetimene.

Skolen scorer godt på foreldreundersøkelsen under dialog og medvirkning i 2010. Foreldrene sier blant annet at de er godt fornøyd med dialogen mellom hjem og skole. Videre opplever de fleste foreldre at lærerne viser stor interesse for deres synspunkter om barnets læring og utvikling.

Gjennom samtaler, blant annet med rektor på den siste bokkaféen, kom det også fram at foreldrene var godt fornøyd. Foreldrene har uttalt at det er flott med et slikt prosjekt, og de ønsker at familielesingen skal fortsette. De trekker fram blant annet følgende positive effekter: foreldrene kommer oftere til skolen i andre situasjoner også, de får hjelp fra lærere med lekser og leksestimulering, deler mer mellom hverandre, det er sosialt, og elevene er godt fornøyd.

Skolens vurdering

Skolen mener at både lærere, elevene og foreldrene har vært positive til denne jobbingen. Foreldrene og barna har vært aktive, fokuserte og interesserte i å lese bøker, både på norsk og andre språk. De har vist en glede når de har lest sammen. Mange foreldre har opplevd at barna deres har blitt bedre på skolen. De har uttrykt stor stolthet og glede over dette i samtale med lærerne. Her ser foreldrene direkte resultater av det engasjementet og arbeidet som blir gjort, noe som trolig gir inspirasjon til videre arbeid. En positiv sirkel er kommet i gang.

Når det gjelder deltakelse og engasjement, har bokkaféene hatt et jevnt godt oppmøte. Det har vært både fedre og mødre som har møtt. Når det gjelder foreldrekompetansen har lærerne observert en tydelig utvikling, hvor foreldrene har gått fra å være passive tilhørere til å være aktive veiledere. De hjelper barna sine med vanskelige ord underveis, de snakker om bildene i boka, de lar dem gjenfortelle det de har lest, og de snakker om handlingen i boka. På siste bokkafé var det

17 mødre som besvarte en liten spørreundersøkelse om hvordan de mente lesing burde følges opp i 3. og 4. klasse. Denne undersøkelsen understøtter lærernes observasjoner.

Et annet positivt resultat har vært opplevd stolthet over egen språkkompetanse både hos barn og foreldre. Skolen mener foreldrene framstår som gode rollemodeller når de leser på eget morsmål. Noen av foreldrene hadde større kompetanse her enn i norsk. Det gjorde at de lettere går inn teksten og forklarer og veileder barna sine. Foreldrene var trygge på egen språkkompetanse og ble da også tryggere i rollen som veiledere. Barna på sin side fikk oppleve at de fikk reell veiledning av foreldrene. Et eksempel kan være der foreldrene skrev en bokanmeldelse og elevene så presenterte foreldrenes arbeid for hverandre. Her opplevde skolens personale at både foreldre og elever var meget stolte over det arbeidet som var gjort. I samtale med elevene kom det fram at bokanmeldelsene skapte stolthet og en opplevelse av felles engasjement for foreldre og barn.

Lærerne har også sett at minneboka har motivert elevene og at de skriver mer enn de tidligere har gjort. Både leseferdighetene og skriveferdighetene er blitt styrket. Minneboka har fungert godt både som inspirasjonskilde, motivator, arbeidsredskap og dokumentasjon.

Gjennom den økte kunnskapen og det tette samarbeidet med læreren blir det skapt tydelige forventninger til foreldrene om aktiv deltakelse i elevenes leseutvikling. Ved å få kunnskap om hvordan foreldre kan drive veiledet lesing, økte deres kompetanse også som foreldre. Relasjonen mellom barna og foreldrene ble styrket. Foreldrene kom tydeligere fram som personer med kompetanse, kunnskap og ansvar. Barna fikk tillit til foreldrene som kompetente veiledere. Foreldrene ble myndiggjort.

Det ser ut til at foreldre som har vært med i prosjektet, har opplevd et fellesskap og tilhørighet til skolen og gruppa de har vært i. Skolen har ønsket samhandling mellom foreldre også utenfor skolen, og har merket at foreldre har snakket sammen hjemme om prosjektet. Det er svært positivt når tema kan være, og i dette tilfellet er, lesing.

“DET ER SÅ HYGGELIG OG MØTES Å LESE SAMMEN MED ANDRE.”

TYRKISK MOR

SUKSESSKRITERIER

- Kontinuitet i arbeidet, hjemme og på skolen
- Kompetanseheving av foreldre og lærere
- Tett oppfølging av lærer
- Muligheten til å benytte morsmål i tillegg til norsk
- Tilgang på tospråklige lærere
- Opplevelse at barna blir bedre på skolen
- Skolebiblioteket og bokstammen
- Opplevd fellesskap blant foreldre
- Barnepass

Foreldrene har fått god tid til å bli kjent med innholdet og ta aktiv del i prosjektet. De har stadig økt sin kompetanse i takt med sine erfaringer med veiledet lesing. Den tette oppfølgingen av læreren har skapt sterkere bånd mellom hjem og skole. Foreldrene har blitt ”trygge” i rollen som veiledere ved at det har vært lærere til stede på bokkaféene. Muligheten til å benytte eget morsmål har trolig hatt stor betydning. Når de bruker eget morsmål, bruker de også det språket de kan best, noe som igjen er en trykghetsfaktor som gjør at de tør å spørre om hjelp. Samtidig minsker det mulighetene til misforståelse. Når de har brukt eget morsmål i leseøktene, har de framstått som språkkompetente overfor sine barn. Foreldrene har fått anerkjennelse for egen kunnskap, både av barna og av lærerne. Her har det hatt stor betydning at skolen har tospråklige lærere i lærerstaben. Lærerne har spesiell kompetanse om familienes kultur i forhold til språk og undervisning. De tospråklige lærerne har vært til stor nytte ved innkjøp av tilpasset barnelitteratur på ulike språk.

Skolebiblioteket har vært en meget viktig faktor i dette prosjektet. Rommet har vært en arena hvor foreldre, elever og lærere kunne samles og lese under trivelige omstendigheter. Systematiseringen av den etter hvert store bokstammen har gjort at elevene har hatt store

muligheter til å raskt finne bøker tilpasset egne ferdigheter og interesser. Timene på skolebiblioteket med tett oppfølging av lærer, har gjort at de har blitt godt kjent med bøkene, mulighet til å bruke språket ved å samtale om bøkene seg i mellom og skape gode rutiner.

Barnepass er noe skolen har lagt til rette for ved noen av bokkaféene. Dette er tilbud til foreldre med små barn som ikke har mulighet for barnepass hjemme. Foreldrene har da tatt med småbarn og deltatt. De gangene det ikke har vært tilbud om barnepass, har det kommet tilbakemelding om at foreldre ikke har hatt mulighet til å delta på grunn av småbarn. Fjell skole kommer derfor til å tilby barnepass på framtidige bokkaféer for å få størst mulig deltakelse.

Skolen har sett at prosjektet har gitt positive resultater på mange områder og ønsker å videreføre arbeidet i årene som kommer. Kommunen har pr. i dag gitt signaler om mindre støtte til morsmål og tospråklig undervisning. Tilgang på ressurser og da spesielt tospråklige lærere, henger selvfølgelig nøye sammen med mulighetene for å drive et slikt arbeid. De ressursene som har vært brukt i dette prosjektet, har gitt nyttig kompetanse, gode erfaringer og positive resultater å bygge videre på. Fjell skole vil fortsette arbeidet framover. ■

Foto: Marte Garmann

UTPRØVING AV ULIKE FORMER FOR FORELDRESAMARBEID PÅ TØYEN SKOLE

MÅL, INNHOLD, ORGANISERING OG ARBEIDSMÅTER

Målsettingen med prosjektet på Tøyen skole har vært å skape leselyst og leseglede blant elevene. Tøyen skole har vært opp-tatt av at foreldre skal være aktive deltagere i dette arbeidet og at skolen skal være en arena for kompetanseutvikling også for foreldre, for eksempel ved at ulike læringsressurser gjøres tilgjengelig for dem.

Tøyen skole ønsket å prøve ut ulike tiltak som involverte foreldre i skolens arbeid med å skape leselyst og leseglede blant elevene, og valgte å bygge videre på tidligere prosjekter. Både lærere, elever og foreldre har vært målgrupper for prosjektet. Tøyen skole ønsket at prosjektet i størst mulig grad skal være en naturlig del av skolehverdagen. Fellesmøter og teammøter for lærerne har vært aktuelle fora for informasjon og drøftinger av de ulike tiltakene i prosjektet. Skolen ansatte høsten 2010 en ny bibliotekar i hel stilling. Hun har blitt en viktig bidragsyter i prosjektet. Prosjektgruppen har hatt egne møter i tillegg.

Følgende ti tiltak ble etablert i dette prosjektet:

Foreldre leser/forteller for barn

Skolen har tidligere deltatt i prosjektet Barn leser for barn. Skolen ønsket å utvide prosjektet med at foreldrene skulle lese og fortelle for barna. Foreldre har vært invitert til å besøke klassene og høre på barn som leser for hverandre og lærere som leser for elevene.

Fortellerkurs

Tidligere har Tøyen skole hatt fortellerkurs for elever, nå valgte skolen å gi kurstilbudet til foreldre, personalet på skolen, korttidsbarnehagen som er lokalisert på skolen, biblioteket og nærmiljøsentret. FAU og klassekontaktene var spesielt invitert til kursene. Fortellerkurset var tenkt som en inspirasjon i forhold til arbeidet med morsmålsdagen og til å gi idéer til videre arbeid med lesing og fortelling.

Den internasjonale morsmålsdagen

Tøyen skole har markert den internasjonale morsmålsdagen med besøk av foreldre på skolen, dette året med fokus på den muntlige fortellingen. Skolen ønsket å vise verdien av å ha så mange ulike språk representert ved skolen. Foreldre

ble invitert til å være med og lese og fortelle for elevene. Skolens språkkomité deltok i planlegging og gjennomføring av dagen.

Fronterkurs

Skolen har arrangert Fronterkurs for foreldre på ettermiddags- og kveldstid. En lærer og en tospråklig assistent/lærer sto ansvarlig for kursene.

Fokusland

Tøyen skole har valgt fokusland, land som har vært i fokus på skolen i en begrenset periode. Elever, foreldre og lærere med bakgrunn fra fokuslandet var ressurspersoner i dette arbeidet. Skolen har en morsmålskomité som medvirket til organiseringen, spesielt i forhold til fokusland som ikke er representert i lærerpersonalet ved skolen. Arbeidet ble avsluttet med en dag der elevene ble invitert til et program og en utstilling på musikkrommet.

Nettavisen Globus

Tøyen skole har ønsket å videreutvikle skolens nettavis for elever, lærere og foreldre. Arbeidet med fokusland ble gjen-speilet i avisen. En lærer ved skolen var hovedansvarlig for arbeidet med nettavisen og ble lønnet to timer pr. uke for dette arbeidet. Elevrådet var med på å skaffe stoff til avisen.

Bokprat

Dette var samlinger for foreldre og barn på skolens bibliotek etter skoletid. En gang i måneden ble foreldre og barn fra en klasse invitert til å komme og høre skolens bibliotekar lese/fortelle fra bøker. De som kom, fikk anledning til å gjøre seg kjent på biblioteket og kunne få låne bøker med seg hjem. Dette ble satt i gang høsten 2010.

Formidlingskurs for elever

Skolen har hatt møter sammen med ansatte på Deichmanske bibliotek, der det ble utvekslet erfaringer om hverandres arbeid og planlagt aktiviteter sammen. Skolen deler ut informasjon om arrangement på Deichmanske bibliotek Som et resultat av dette samarbeidet kom forslaget om å holde formidlingskurs for elever. Ti elever på 7. trinn fikk delta i prosjektet, etter å ha skrevet en søknad til kontaktlærer om å få delta. Barne- og ungdomsbibliotekaren var kursholder. Elevene skulle etter

Skolens eget forlag TØFF. Elever på 3. og 4. trinn ble oppmuntret spesielt til å produsere bøker til forlaget, men også andre elever var velkommen til å levere bidrag.

kurset lese/fortelle for elever og foreldre. Dette tiltaket startet våren 2011.

Gjenopprette skolens forlag TØFF

En komité med fire lærere skulle gjenopprette skolens eget forlag, TØFF. Ideen med forlaget er at elever skal produsere egne bøker i den ordinære undervisningen og at foreldre kan inviteres inn i klassen for å være med i arbeidet. Elever på 3. og 4. trinn ble oppmuntret spesielt til å produsere bøker til forlaget, men også andre elever var velkommen til å levere bidrag. Deichmanske bibliotek ønsket å samarbeide med oss om boklanseringer på Verdens Bokdag.

DOKUMENTASJON

For å dokumentere prosjektarbeidet har lærerne blitt oppmuntret til å legge merke til kommentarer og tilbakemeldinger fra elever og foreldre i forbindelse med de ulike tiltakene. Skolen har også samlet inn tilbakemeldinger fra kursholdere og deltagere på de forskjellige kursene og arrangementene som ble gjennomført, bl.a. ved bruk av skriftlige vurderingsskjema, skriftlige og muntlige tilbakemeldinger i etterkant av arrangementene.

ERFARINGER OG VURDERINGER AV DE ULIKE TILTAKENE

Fortellerkurs:

Skolen har gjennomført to fortellerkurs, ett i 2010 og ett i 2011. Både lærere, foreldre, ansatte fra barnehager i nærområdet, aktivitetsskolen og personalet på Deichmanske bibliotek deltok på kursene. Charlotte Øster fra Fortellerhuset A/S ledet kursene.

Lærere som deltok på kurset skriver blant annet i en tilbakemelding:

"Denne planleggingsdagen var svært givende. Jeg tror alle gikk derfra med styrket selvfølelse på at de har evnen til å fortelle gode historier til elevene. Vi fikk fornyet forståelse av hvor viktig det er for språkutviklingen for elevene å høre historier hjemme og på skolen."

Invitasjonen til foreldre var begrenset til klassekontaktene. På det første deltok åtte foreldre, på det andre kurset var

det noe færre. Vi tenker at det kunne være lurt å kontakte foreldre på telefon i forkant av kurset og minne dem om kurset. Foreldre svarte på noen spørsmål i etterkant av kurset. Her er noen uttalelser:

"Det var veldig mye å lære, for eksempel hvordan du kan få barna dine til å være med på fortellingen.", "Jeg ville lære å fortelle til mine barn på en bedre og mer morsom måte." og "Jeg likte best det at vi fikk lære en veldig enkel måte å skrive dikt på. Og vi lærte noe om hvordan barn tenker."

Den internasjonale morsmålsdagen

18. februar 2010 feiret hele skolen for første gang den internasjonale morsmålsdagen sammen og gjentok feiringen i 2011. Det har vært svært gode tilbakemeldinger både fra elever, lærere og foreldre, og skolen ønsker å gjøre feiringen av denne dagen til en tradisjon.

Feiringen startet i skolegården, med musikk fra musikanter fra skolen og velkomstplakater på alle skolens morsmål. I de ulike klassene ble det lest, fortalt og dramatisert på norsk og på ulike morsmål. Sju foreldre deltok på ulike måter i fire forskjellige klasser. Noen foreldre deltok med fortellinger på morsmålet. Noen elever på mellomtrinnet besøkte klasser på småskoletrinnet og fortalte eventyr for dem. Urdu-språklige elever ble invitert til skolens musikkrom der det ble gitt informasjon med gjennomgang av nettsiden Tema Morsmål, der lærere ved skolen er urduredaktører. To mødre som deltok med å fortelle i klassen til barna sine oppsummerer det de har vært med på, slik:

"Ja, det var fint og morsomt - koselig - for barna og for meg. Når barna legger seg skal vi lese eventyr til barna på urdu, noen ganger på norsk og noen ganger bare forteller..."

"Det var kjempeslett å lese for klassen. Barna får også se hvordan foreldrene er - og stiller opp for dem".

De skriftlige tilbakemeldingene som lærerne har levert etter markeringene av morsmålsdagen, blir nyttige å bygge videre på. Feiringen av dagen går inn som en naturlig aktivitet av skolens arbeid og. Skolen utvikler nå en "idébank" som kan brukes fra år til år.

“JEG LIKTE BEST DET AT VI FIKK LÆRE EN VELDIG ENKEL MÅTE Å SKRIVE DIKT PÅ. OG VI LÆRTE NOE OM HVORDAN BARN TENKER.”

Fokusland

Arbeidet med fokusland har gitt skolen fine muligheter til å samarbeide med foreldrene på ulike måter. Morsmålskomitéen, tospråklige lærere fra de aktuelle landene, elever og foreldre har deltatt aktivt i forberedelser og gjennomføring av dagen da fokuslandet har stått i sentrum. Skolen har erfart at det er lettest å få gode arrangement om et fokusland når det velges land som er representert blant lærerne.

Kurs i Classfronter

Skolen har avholdt tre classfronterkurs for foreldre, fra 2-4 kurskvelder pr. kurs, med 20-35 deltagere pr. kurs. Det var stort sett foreldre med barn på 1. og 2. trinn, både mødre og fedre. På alle kurskveldene var det med både norskspråklige og tospråklige lærere. De deltok i undervisningen og sikret at deltagerne forsto og kunne gjøre seg forstått.

På kursene ble det undervist i bruk av fronter, å logge seg på maskinen med brukernavn og passord, laste opp arbeidsplan, ukeplan og ulike skriv. Deltagerne lærte å åpne og svare/skrive e-post og de ble introdusert for ulike pedagogiske nettsted. Det ble også diskusjoner om nettvett. Deltagelsen var størst på de kursene der informasjonen om kurset var tospråklig.

Kursene ble evaluert ved hjelp av spørreskjema. Foreldre var særlig fornøyd å lære hvordan man kan sende e-post, logge seg inn på Fronter og se hva man kan hjelpe barna med, og å få en gjennomgang av pedagogiske nettsider. Ett av kursene ble introdusert på et foreldremøte ved skolestart, i tillegg til informasjon som ble sendt med elevene hjem i sekkene deres. På dette kurset var foreldre spesielt motiverte for kurset. Stadig nye foreldre kommer på Fronterkurs. De fleste svarer at de ønsker å gå på flere kurs.

Nettavvis

Våren 2010 hadde skolen én ansvarlig lærer for nettavisen og denne læreren hadde en egen IKT-elevgruppe som arbeidet sammen med henne. De skulle oppdatere nettavisen, skrive om fokusland og andre temaer. Elevene tok bilder og videoopptak når det var arrangementer på skolen. Skolen valgte å gå bort fra å ha en egen gruppe med elever som skulle jobbe i forhold til nettavisen. Isteden ønsket skolen å

oppmuntre lærerne/klassene til å levere inn bidrag til avisen. Skolen ønsket også å trekke foreldrene mer aktivt inn som bidragsytere. Dette resulterte i færre innspill fra elever og foreldre. Prosjektgruppen overlater til ledelsen ved skolen å avgjøre hva som skal skje videre med nettavisen.

VELKOMMEN TIL FRONTERKURS

Her skal du få:

- Ditt eget brukernavn og passord.
- Få se frontersiden til klassen til barnet ditt.
- Opplysninger til foreldre, ukeplaner, linker til sider med oppgaver og spill, bilder og mye mer.
- Bli kjent med GLOBUS – nettavisen til Tøyen skole. Laget av elever ved Tøyen skole.
- Bli kjent med Tøyen skole sin hjemmeside.

Fronterkurs for minoritetsforeldre på Tøyen skole

Bokprat på skolebiblioteket

Det er skolens bibliotekar som har hovedansvar for bokprat-samlingene, seks tilsammen. De som har kommet har blitt kjent med biblioteket, lånt bøker og deltatt i høytlesnings og fortellerstunder. En og en klasse på 1. og 2. trinn har fått invitasjoner til bokprat-samlingene. Samlingene har fungert best når det har vært mellom 5-10 foreldre. Det har oppstått gode, spontane situasjoner der foreldre og barn kan se på bøker sammen og lese for hverandre. Skolebibliotekaren vil fortsette å invitere til bokprat og ønsker da å få oversatt invitasjonene til aktuelle morsmål.

En somalispråklig mor som har vært sammen med sønnen sin på "bokprat" sier det slik: *"Jeg synes det er veldig hyggelig*

å være med på biblioteket, høre på eventyr på forskjellige språk og sånne ting, og man får tid til å sitte med barna og lese."

Formidlingskurs for elever

Dette er ett av de nye tiltakene som kom til underveis i prosjektperioden. Barne- og ungdomsbibliotekaren ved Deichmanske bibliotek på Tøyen er ansvarlige for dette tilbudet i samarbeid med vår skolebibliotekar. I tillegg til at elevene på 7. trinn skulle presentere bøker for elever på 3. trinn, ønsket skolen også å invitere foreldre til å høre på disse elevenes bokpresentasjoner. Dette har skolen enda ikke fått gjennomført. Tiltak vurderes som svært vellykket og tenkes videreført. De vil da invitere foreldre i forbindelse med lansering av bøker fra skolens forlag.

Gjenoppretting av skolens eget forlag

Arbeidet med å gjenopprette forlagsvirksomheten har ikke kommet så langt som skolen skulle ønske. Det ble ikke noen boklansering i forbindelse med verdens bokdag, skolen var ikke med på noe arrangement for elever og foreldre på Deichmanske bibliotek på bokdagen. Skolen har imidlertid fått inn bokmanus fra elever og vil jobbe med å få utgitt de

---

Den internasjonale morsmålsdagen på Tøyen skole, med musikanter fra skolen og velkomstplakater på alle skolens morsmål.

“FORELDRE HAR BLITT BEDRE KJENT MED SKOLENS ARBEID, OG DE HAR LÆRT MER OM HVORDAN DE KAN BIDRA TIL Å STØTTE BARNENE SINE.”

Prosjektet er filmet, og filmen kan lastes ned fra denne lenken: <http://www.skoleipraksis.no/flerkulturell-opplering/filmer/samarbeid-om-lesing/>

første bøkene høsten 2011. En klasse på mellomtrinnet lager sin egen diktbok og læreren har spurt om det kan lages så mange eksemplarer av denne boka at hver elev kan få ha med et eksemplar hjem.

Skolens kontakt med foreldrene

Skolen har i prosjektet jobbet på ulike måter med å involvere foreldre i arbeidet med å skape lese lyst og lese glede blant elevene. De har benyttet tospråklige lærere i møter og samtaler med minoritetsspråklige foreldre. Informasjon til foreldre har blitt oversatt til foreldre på aktuelle språk. Det har også vært med tospråklige lærere på noen av kursene i prosjektet.

Prosjektet har hatt en egen skriftlig undersøkelse om hvordan foreldre oppfatter samarbeidet med skolen. Denne undersøkelsen har foreldre som har deltatt på fronterkurs, svart på. Resultatene har gitt en beskrivelse av hvordan foreldre som har deltatt på fronterkurs, ser på samarbeidet med skolen. De formidlet at det betyr mye for deres tilfredshet i samarbeidet med skolen at skolen jobber for at de skal kunne forstå og gjøre seg forstått.

I prosjektet ser lærerne at foreldres muligheter for å delta i aktiviteter på skolen styrker relasjoner, både mellom foreldre, lærere og elever. Det har vært flere tilbakemeldinger fra både foreldre, lærere og bibliotekar om fine samtaler og gode opplevelser for foreldre og elever gjennom deltagelse i prosjektet, det være seg fronterkurs, bokprat-samlinger, morsmålsdagen eller andre arrangement. Foreldre har blitt bedre kjent med skolens arbeid, og de har lært mer om hvordan de kan bidra

til å støtte barnene sine. Foreldre opplever at det er bruk for dem på skolen. Barn og foreldre ser at deres morsmål har status, og at det kan ha en naturlig plass i skolehverdagen. Det oppleves som positivt at Tøyen skole har kunnet ta inn elementer fra andre prosjekter som de har/har hatt ved skolen. Det har slik blitt en helhet i arbeidet som de anser som viktig. En positiv effekt av prosjektet har vært utvikling av samarbeid med andre instanser i bydelen, både barnehager, bydelsbibliotek, nærmiljøsentret, profesjonell forteller fra Fortellerhuset og ressurspersoner fra ulike språkmiljø.

Skolen har fått tildelt prosjektmidler og lærere har fått kompensasjon for å ha ansvar for fronterkurs for foreldre på ettermiddagstid og for nettavisen. Dette har bidratt til godgjennomføring. Det at skolen har hatt så mange forskjellige tiltak, har nok ført til at de ikke har kommet så langt med alle tiltak som de hadde ønsket. Skolen ser at de med færre utvalgte tiltak kunne ha jobbet mere grundig med de enkelte tiltakene.

Etter skolens mening vil flere av tiltakene kunne implementeres i ordinær praksis. For at dette skal kunne gjennomføres, er det viktig at engasjerte lærere får tid til samarbeid. De ser at det er nødvendig at de fortsatt har en komité for språkstimulerende tiltak. Ledelsen ved skolen spiller en sentral rolle ved at de støtter arbeidet og legger forholdene til rette for en videreutvikling av arbeidet. En skolebibliotekar i helstilling står også sentralt. Tospråklige lærere er "døråpnere", de kan klargjøre ulike situasjoner og oppmuntre foreldrene til innsats. ■

ALLE SKAL MED! HAGALØKKA SKOLE

Hagaløkka er en barneskole i Asker. De har en lang tradisjon for pedagogisk arbeid med elever med forskjellig språk- og kulturbakgrunn, og har elever der familien har røtter i minst 30 forskjellige land.

SKOLEKULTUR

En grunnpilar i det pedagogiske arbeidet ved Hagaløkka skole er at foreldre betraktes og behandles som en avgjørende ressurs for sine barns skoleframgang og utvikling. Foreldrene besitter en innsikt og kunnskap om sine barn som lærerne trenger for å kunne skape et godt skoleliv for hvert enkelt av barna. Her bygger Hagaløkka i stor grad på pedagogen Thomas Nordahl. Skolen har imidlertid også et utvidet ressursperspektiv – en ser foreldrenes varierte språklige og kulturelle bakgrunn som en ressurs.

Skolens personale jobber mot en felles inkluderende holdning, aksept og relasjonsbygging preget av åpenhet og gjensidig respekt på tvers av språk og kulturer: *“Det å få lov til å være seg selv, og få lov til å bevare det innerste i seg selv, er viktig for å kunne lykkes. Når vi som skole viser respekt for menneskers identitet, deres bakgrunn og kultur, har vi muligheten til å oppnå tillit og lojalitet fra både foresatte og barn. En åpen, positiv og interessert kommunikasjonsform, som ikke er kritisk vurderende, men som tar familiene på alvor og prøver å bygge broer mellom hjem og skole, virker motiverende på foresattes delaktighet.”*

Skolen anerkjenner elevenes rettigheter som en språklig og kulturell minoritet og legger til rette ut fra de føringene som er gitt for skoleverket. *Visjonen er Læring som virker – mangfold som gleder.* Skolen er med andre ord resultatorientert, men har tillegget mangfold som gleder, som inspektøren skriver: *“... Vi liker og gledes av mangfoldet, og vi er stolte av den variasjonen vi representerer. Vi erkjenner også at vi har utfordringer på veien, men vi prøver å møte dem på en positiv, optimistisk og ressursorientert måte.”*

Hagaløkka skole har fått Benjaminprisen. Den kan sees på som en anerkjennelse av skolens perspektiver og praksis. Som det står i juryens begrunnelse: *“Årets vinner av Benjaminprisen utmerker seg med et arbeid mot rasisme*

og diskriminering som de har utviklet over lang tid, samtidig som de tilpasser seg nye tider og utfordringer fra år til år – om ikke fra dag til dag. Arbeidet har vært forankret i skolens planer i nærmere 20 år. Ledelsen var raskt ute med å innarbeide bekjempelse og forebygging av rasisme og diskriminering i takt med skolens endrete elevsammensetning. Kulturelt mangfold oppfattes som utfordrende, men først og fremst som noe berikende. Skolen har den gang som nå målsetninger og visjoner om å verdsette forskjellighet og håndtere ulikhet. I 2010 arbeider skolen like aktivt; arbeidet er så innarbeidet i hverdagen at ingen spesielle dager er til for dette formål. Hagaløkka har på denne måten utviklet seg til en fargeblind skole, en verden i miniatyr, som det så stolt heter i skolesangen.”¹

MÅL OG TILTAK FOR PROSJEKTET

Det utvidete ressursperspektivet gjennomsyrrer samarbeid med de flerspråklige foreldrene. En har tatt i bruk tospråklige foreldremøter, informasjon gitt på forskjellige morsmål, et utstrakt samarbeid med skolens tospråklige lærere og et arbeidsprinsipp som kan betegnes som statusheving, myndiggjøring og involvering av foreldrene. Dette utgjør hovedtiltakene i prosjektet.

- 1) Skolen signaliserer at disse formøtene er viktige, ved at inspektør deltar på dem.
- 2) Den åpne dialogen er videre viktig. På språkhomogene foreldremøter fanges foreldrenes initiativ og synspunkter opp og resulterer i konkrete former for samarbeid med skolen (jf Fjell skoles prosjekt).
- 3) På disse flerspråklige foreldremøtene er det imidlertid også snakk om å gi foreldrene forhåndskunnskap og mulighet til å drøfte temaer som senere blir presentert på allmenne foreldremøter. Foreldrenes forståelse sikres gjennom disse møtene som foregår på et språk foreldrene forstår, og deres deltakelse øker på fellesmøtene.
- 4) Alternativt arbeidet en i etterkant med problemstillinger knyttet til foredrag på felles foreldremøter. Her kan temaene bli utdypet og drøftet på et språk foreldrene forstår.

Det er spesifisert mål for foreldrenes kompetanse. Gjennom presentasjoner og diskusjoner har en ønsket at foreldrene skal kjenne til rettigheter, skal få formidlet sine forventninger

¹ <http://ftp.edda.budstikka.no/pdf/Hagalokka.pdf>

En stolt rektor og elevrådsleder mottar Benjaminprisen i januar 2011

og kjenne til gjensidige krav i samarbeidet mellom hjem og skole. Prosjektets tittel viser målsettingen om økt engasjement og deltakelse fra foresatte fra språklige minoriteter i utviklingen av egne barn, klasse miljøet og skolemiljøet. Et gjennomgående tiltak har altså vært språkhomogene foreldremøter for de største språkgruppene på skolen. Dette har vært gjort i mange år for den store somaliske foreldregruppen. Det var noen av de somaliske mødrene som tok initiativet til slike møter allerede i 2004. Og siden har skolen hatt jevnlig møter med denne foreldregruppen. I prosjektet har en utvidet til flere språkgrupper. Kommunikasjonen foregår stort sett på morsmålet, med tospråklige lærere. Viktige skolerelaterte tema har vært knyttet til sammenligning av skolesystemer og barneoppdragelse, betydningen av foreldremedvirkning og hva foreldre kan bidra med i praksis. En har her også diskutert praktisk-estetiske fag, uteskole, RLE, religiøse høytider. Språk og språkutvikling, betydning av morsmål opp mot læring av norsk har også vært viktige tema. I prosjektperioden har en satset på å holde ett til to språkhomogene foreldremøter i året. I tillegg har en holdt ett til to store foreldremøter i året for alle foreldre med tema "Foreldremedvirkning og foreldreengasjement, hvordan kan foreldre utgjøre en forskjell?" Et eget tiltak innenfor foreldrearbeidet har vært å satse på

opplæring innen "It's learning", blant annet som tema på ordinære foreldremøter, samt som tema på språkhomogene foreldremøter.

Høsten 2009 ble det arrangert datakurs for minoritets-språklige foreldre på Folkeuniversitetet i Asker. Det var flere kursdager med følgende tema: Generell dataopplæring og bruk av e-post, introduksjon av matematikkprogrammet MULTI, som elevene bruker på skolen og opplæring i "It's learning", skolens IKT-plattform. Skolen skulle følge opp dette datakurset med et nytt kurs våren 2010, med bruk av samme kursholder og tema "It's learning" og MULTI. Kurset skulle avholdes i skolens datarom på kveldstid. Denne gangen ble det for få påmeldte. En bestemte seg for å satse på dataopplæring i de ordinære foreldremøtene, samt i de språkhomogene foreldremøtene i stedet. Skolen hadde tatt i bruk et nytt kommersielt nettsted, Salaby.no, som også ble tema i datakurs i de språkhomogene foreldremøtene.²

VEKSLING MELLOM FELLES OG SEPARATE FORELDREMØTER

Våren 2010 ble det arrangerte et stort foreldremøte med tema "Hvordan er det å være minoritetsspråklige foreldre i skolen i Norge?" De to forfatterne av boken "Dobbelt mamma", Hilde Henriksen og Renate Grytnes, hadde med seg to mødre som var intervjuet i boken. Mødrene kom fra Kosovo og Somalia. Disse fire kvinnene var til stede og innledet med å fortelle om innholdet i boken og utfordringene med å være minoritetsforeldre i norsk skole.

Alle foreldrene var først samlet, og ble deretter delt i to grupper. Den store somaliske gruppen var sammen med den somaliske moren og de somaliske lærerne. Her ble det diskutert livlig, og det kom fram mange synspunkter man var enig i, og en god del hvor skolen kan gjøre ting bedre. Den andre gruppen ble ledet av de to forfatterne, og her var diskusjonen på norsk. Arrangementet hadde stort fram-møte og stort engasjement, og det hele er dokumentert i en avisartikkel i Asker og Bærums Budstikke.

² Nettstedet er støttet av Utdanningsdirektoratet og vil i 2012 komme med tilrettelegging på forskjellige morsmål.

En albansktalende mor holder innlegg om å være minoritets-språklig mamma i Norge. Til venstre for henne en somalitalende mor og til høyre de to forfatterne av boken "Dobbelt mamma".

Høsten 2010, ble det avholdt et stort foreldremøte for alle skolens foreldre og foresatte med Thomas Nordahl, professor i pedagogikk, som foredragsholder. Temaet var "Hvordan kan foreldre utgjøre en forskjell?" Det var stort frammøte og stort engasjement både fra foreleser og foreldre. Også her fikk skolen et oppslag i Asker og Bærums Budstikke.

Nordahl var svært opptatt av forskning, og mente at konklusjoner fra forskning, anvendt i pedagogisk praksis, virker. Når det gjelder foreldre og deres innvirkning på barns skolegang og faglige utvikling var han klokkeklar: *"Enhver forelder er viktig for sitt barn, uansett utdannings- eller sosiale, bakgrunn. Foreldre må framstå som tydelige voksne, og være tydelige på at det er de som bestemmer."*

Skolens tospråklige lærere var på foredraget til Nordahl. I tiden etter dette møtet, jobbet de, sammen med undervisningsinspektør Zweidorff, fram en presentasjon som skulle være utgangspunktet for et språkhomogent foreldremøte i november. Denne presentasjonen ble oversatt til sju ulike språk, og de tospråklige lærerne forberedte seg på å presentere den for foreldre med samme morsmål som dem selv. Samme høst, den 1. november 2010, ble det så holdt foreldremøte på disse sju språkene.

Her er noen av punktene en diskuterte på møtet:

- Forskning viser at foreldres interesse for barns skolearbeid kan være avgjørende for deres endelige læringsutbytte
- Voksne må ta styringen og være synlige i barnas skoleutvikling Dette gjelder både i forhold til lekser /hjemmearbeid/ skolearbeid, forholdet mellom fritid og skoletid samt bruken av elektroniske medier (TV, PC, facebook, msn, mp3, mobil, spill på x-box og lignende)
- Foreldreengasjement i forbindelse med leseopplæringen er avgjørende, fordi, påstand: "Lesing er den viktigste ferdigheten å lære seg for å lykkes i skolen"
- Læringsmiljø og skoleregler; hvordan foreldre kan være til hjelp med å videreutvikle et godt læringsmiljø både i klassen og på skolen generelt ved å støtte oppunder skolens skrevne og uskrevne regler.
- Lekser og leksehjelp på skolen

Drøftingene resulterte i ønsker fra foreldrene om temaer for nye foreldremøter:

- Hvordan hjelpe barna med lekser hjemme?
- Mattekurs og datakurs for foreldre
- Hvordan hjelpe og bevisstgjøre barna slik at de skal lykkes på skolen?
- Det norske skolesystemet og forventninger til elever og foreldre
- Konkret, hva forventer skolen av foreldrene?
- Foreldre ønsker å få vite mer om regler i andre hjem, for eksempel i et vanlig norsk hjem
- Barneoppdragelse i Norge

Neste skritt i prosjektet var så et stort felles foreldremøte i løpet av våren 2011 med en av brødrene Elsafadi. Disse brødrene jobber i "New page", et program for å hjelpe ungdommer med å lykkes i livet. De har erfaringer og kunnskap de gjerne deler med både lærere, foreldre og elever. 7. april 2011 arrangerte skolen en "vårfest" for alle foreldrene på skolen. Ved siden av å invitere til deilig mat fra alle verdens-hjørner, deltok to forelesere med mye på hjertet. Det var Francois Elsafadi, samt skolens egen rektor, Bjørn Erik Sørensen.

Elsafadis overskrift var "Hvordan kan foreldre bidra, hvordan kan de utgjøre en forskjell"? Svaret er: Foreldres innvirkning for at barna skal lykkes på skolen og ellers i livet, er svært betydningsfull. De er nøkkelen for å lykkes. Barns viktigste fundament er "den gode selvfølelsen" og her er foreldres bidrag svært viktig. Det kan aldri bli for mye kjærlighet, nærhet, anerkjennelse, latter og felles interesser.

Rektors tema var "Benjaminprisen". Hagalokka skole ble tildelt "Benjaminprisen" i januar 2011, og ønsket var å fortelle foreldrene hvorfor skolen fikk prisen, samt å vise glimt fra selve dagen utdelingen skjedde. I tiden etter at skolen mottok Benjaminprisen, hadde rektor Bjørn Erik Sørensen fortalt om prisen og skolens praksis, både til politikere, skoleledere og enkelte skoler i kommunen. Å involvere foreldrene ved å fortelle om prisen og begrunnelsen for den på et foreldremøte, kunne bidra til økt engasjement og kompetanse i forbindelse med skole-hjem samarbeidet. Slik så det også ut til å virke.

INNSATSFAKTORER OG DRAHJELP

Skolen er avhengig av dyktige og ansvarsbevisste tospråklige lærere. Gjennom hele perioden har skolen hatt kursvirksomhet og kompetanseutvikling for tospråklige lærere. Nå er det en stor stab av dyktige, engasjerte og interesserte lærere som mener gjør en fantastisk jobb inn mot minoritetsspråklige foreldre, både i hverdagen generelt, og når de trengs til spesielle samtaler.

Under foreldresamtaler er det alltid tospråklig lærer eller tolk når det er nødvendig. De tospråklige lærerne er ellers i veldig tett kontakt med foreldrene, og både gir og innhenter nødvendig informasjon når det trengs. Dette er en viktig detalj i hverdagen. Skolen mener det er en god og åpen dialog med hjemmene, og de tospråklige lærerne er skolens døråpner og brobygger. Tospråklige lærere er også med på utviklingssamtalen for eleven, der det handler om faglig- sosial- og personlig utvikling.

På Hagaløkka skole er det ellers et godt utviklet system med tverrfaglige møter (TFS). Når lærerne mener at det er noe en bør ta opp på et tverrfaglig plan, gir de beskjed til ledelsen, som så innkaller til oppstartsmøte. Her er alltid foreldrene med, og det brukes alltid tolk når det er nødvendig. Det samme gjelder på tilbakemeldingsmøter etter at det er satt i gang ulike tiltak.

Skolen oversetter mye av informasjonen som sendes hjem til foreldrene. Det handler imidlertid om tospråklige læreres tid og tidsbruk. Det er ikke alltid en har tid til å oversette aktuell info, så her mener skolen at den har et forbedringspotensial. Ett av momentene på det separate foreldremøtet i november, var betydningen av lesing og leseferdigheter for å lykkes i skole og utdanning. Hagaløkkas skolebibliotek oppdateres

derfor jevnlig med barne- og ungdomsbøker på mange ulike språk. Elevene låner bøker med seg hjem og leser sammen med foreldrene. Foreldre er aktivt med under elevenes første lese- og skriveopplæring gjennom metoden veiledet lesing. Ut fra et ressursperspektiv blir foreldrene oppfordret til å lese, fortelle og bruke morsmålet så mye som mulig.

Hagaløkka har samarbeidet med professor Thomas Nordahl i lengre tid. De har også hatt kontakt med Folkeuniversitetet i Asker, FU, på et tidligere tidspunkt, samt skolens FAU. I følge Zweidorff gjør FAU en fabelaktig jobb med å rekruttere og inspirere alle foreldre til å ta del i skolens liv.

Hvordan oppfatter foreldrene samarbeidet og forholdet til skolen?

Hagaløkka hadde en foreldreundersøkelse høsten 2010, og den viste følgende resultat: *“Alle foreldre er fornøyd eller veldig fornøyd med hensyn til informasjon og at informasjonen er på et språk de behersker. De får alltid eller ofte tilstrekkelig informasjon, og de aller fleste savner aldri informasjon fra skolens side.”*

“Foreldrene er også samstemte i at de er fornøyd eller veldig fornøyd med samarbeidet med skolen. De er spesielt fornøyd med arbeidsplan, utviklingssamtalen, nettstedet www.salaby.no, dialog med læreren og at de får info på morsmålet. Likevel er det flere som ønsker seg enda mer info på morsmålet, mer leksehjelp på skolen (vi gir alle elever tilbud om leksehjelp) og flere oppgaver på nettet. I tillegg ønsker de seg mattekurs og datakurs.”

Forskning viser at det fremdeles er store forskjeller mellom elever fra minoritetsspråklige familier og elever fra såkalte etnisk norske familier.”

SKOLENS EVALUERING AV SKOLE-HJEM-SAMARBEIDET

Hele lærergruppen er engasjert i å få foreldrene med i hverdagen. Både skolens ledelse og lærere er nå veldig fornøyd med det som skjer av engasjement og interesse fra foreldre når det gjelder skolefaglige temaer og egne barns utvikling i forhold til læring og læringsutbytte. De mener å kunne se en positiv utvikling i forhold til dette i prosjektperioden.

En mener også at de tospråklige lærerne i tillegg gjør en kjepejobb med å få minoritetsspråklige foreldre på banen. En ser et positivt tegn i forbindelse med svømming og leirskole. En har jobbet mye inn mot familiene ved siden av informasjonen og diskusjonen på de nevnte språkhomogene foreldremøtene. Skoleåret 2010/2011 var alle elevene i 6.kl. med på leirskole, etter intens jobbing fra tospråklig læreres side, og litt innblanding fra ledelsens side.

Når det gjelder databruk, har en informasjon om at foreldre som tidligere ikke brukte e-post i sin kommunikasjon med lærer, er veldig fornøyd nå med denne måten å kommunisere på. "Alt er mye lettere med mail, og det er godt å lese om igjen positive tilbakemeldinger fra lærer når det ikke går så godt i hverdagen", sier en av mødrene som har gitt tilbakemelding.

De separate foreldremøtene har gitt størst suksess med den somaliske gruppen så langt. En ser her en flott utvikling i både engasjement, kompetanse og frammøte. Den somalitalende elevgruppen er veldig godt representert på leksegruppene etter skoletid, med klar beskjed fra sine foreldre om at dette er viktig. Det er også denne foreldregruppen som etterspør leksehjelp når den evt. faller ut. De somaliske kvinnene er meget godt representert på foreldremøter, både ordinære klasseforeldremøter og ellers. Slik har det ikke alltid vært. En mener å kunne se at denne utviklingen har funnet sted de siste 3 – 4 årene.

Tilbakemeldinger til skolen blir ellers gitt i samtaler med lærer eller ledelsen på utviklingssamtaler eller i tverrfaglige møter, eller når en møtes til høstfest, vårfest, allmøter eller diverse avslutninger. Inspektør Zweidorff skriver om den siste vårfesten: "Denne kvelden ble fantastisk på alle måter.

Innholdet i begge presentasjonene, med bruk av multimedia samt deres store engasjement, gjorde stort inntrykk på tilhørerne. Og i tillegg fikk man tid til samtale med noe å bite i, i den innlagte pausen. Når man organiserer et foreldremøte på denne måten, og kaller det vårfest, da kommer det mange. Og det var helt fullt på skolen denne kvelden i april."

Engasjementet og frammøte på de språkhomogene foreldremøtene vurderes altså som veldig bra. Temaene er relatert til opplæringen i skolen i Norge, og foreldrene er veldig interesserte og engasjerte. Zweidorff kommenterer: "Det er veldig spennende og interessant å være med på foreldremøter som holdes på språk man ikke forstår. Man ser og opplever en spesiell stemning og atmosfære når foreldrene får informasjon på et språk de forstår og behersker godt, og får lov til å kommunisere og diskutere med læreren på sitt eget morsmål."

Hagaløkka skole setter sitt arbeid inn i et større samfunns-perspektiv: Zweidorff skriver: En ny forskningsrapport gjengitt i Aftenposten 19.juni 2011, forteller at det fremdeles er store forskjeller mellom elever fra minoritetsspråklige familier og elever fra såkalte etnisk norske familier. Dette gjelder spesielt i lesing, men også i andre fag, noe som betyr at norsk skole reproducerer forskjeller mellom elevene, og at Kunnskaps-løftet ikke har klart å endre på dette. For skolen i Norge er det viktig å være åpen om dette, og prøve å gjøre noe med det. Hattie-rapporten fra 2009 forteller oss at den viktigste innsatsfaktoren for at skolen skal lykkes i sitt arbeid, er læreren. Spesielt i kontakten og samspillet mellom lærer og elev. I forhold til prosjektet skole-hjem-samarbeid; det er viktig å opplyse og informere om hva hjemmet kan gjøre for at barna deres skal lykkes i vårt utdanningssamfunn. Foreldres kompetanse og kunnskap om dette temaet kan være avgjørende for hvordan de prøver å hjelpe og tilrettelegge skole og skolearbeid for egne barn. Det er det vårt prosjekt har handlet om. Og vi vil fortsette med dette arbeidet på samme måte og med samme intensitet i årene fremover." ■

Foto: Marte Garmann

FORELDRESKOLE PÅ STORHAMAR SKOLE

Storhamar skole ligger på Hamar og har 346 elever. Skolen har få elever med minoritetsbakgrunn. Fire elever følger læreplanen i grunnleggende norsk, og ett barn har morsmålsundervisning og tospråklig fagopplæring. Ytterligere to barn har behov for undervisning på morsmål, men kommunen har ikke klart å finne lærere med denne kompetansen. I dette prosjektet skiller dermed Storhamar skole seg ut, siden de andre deltagende skolene har mange elever med minoritetsbakgrunn. Skoler med få elever fra språklige minoriteter kan ha et spesielt behov for å se på om det kan være nødvendig med særtiltak, og øke bevisstheten og kompetansen i personalet om opplæring av elever med et annet språklig og kulturelt utgangspunkt enn majoritets-elevene. Ett av målene med prosjektet ble derfor å se på samarbeidsrutinene og aktivitetene som allerede var etablert, og utvikle disse slik at minoritetsforeldre vil oppleve en positiv synliggjøring av ulike ressurser, ha mulighet til en likeverdig kommunikasjon og en aktiv påvirkning og deltakelse.

MÅL OG TILTAK

Følgende mål ble satt for prosjektet:

Øke elevenes læringsutbytte.

Utvikle skolens samarbeidskultur med bedre involvering og inkludering.

Utvikle kvaliteten i foreldresamarbeidet, mer rettet mot læringsutbytte.

Få bedre kontakt med foreldre fra språklige minoriteter og bedre kunnskap om ulike utgangspunkt, kompetanse og behov. Sikre foreldrenes deltakelse og påvirkningsmuligheter på en likeverdig måte.

Målgruppen for prosjektet på Storhamar skole omfattet alle elever, deres foresatte, alle lærere og spesielt nye 1. trinn foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn.

Storhamar skole har siden 2002 arbeidet med å utvikle og gjennomføre Foreldreskole for alle nye førsteklassesforeldre. Fire kvelder om høsten inviteres foreldre til samlinger.

Her gis informasjon om skolen, om innhold i undervisningen, undervisningsformer, forventninger, skolekultur og ulike aktiviteter. Oppleggene legger stor vekt på positiv samhandling og ulike aktiviteter. Dette for å skape trygghet og mulighet for foreldre til å bli godt kjent, og også for å vise de ulike aktivitetene elevene gjennomgår og lærer på skolen. De senere årene har skolen i tillegg invitert til foreldreskole en gang per år også på 2. – 7. trinn.

ORGANISERING OG TILTAK

I prosjektperioden 2009-2011 ønsket skolen å utvikle følgende tre områder for å oppnå målsettingene:

- 1) En *foreldreskoleplan* som gir rammer for en kvalitativt god og forutsigbar foreldreskole fra 1.-7. trinn for alle elevers foreldre. *Foreldreskolen* skal bidra til at foreldrene spiller en betydningsfull rolle i eget barns læringsutvikling.
- 2) Foreldreskolen gir innsikt i skolens innhold og system og bidrar til samarbeid og videre utvikling av en *positiv skolekultur* som kjennetegnes av glede, samarbeid, involvering, inkludering og læring.
- 3) Lage rutiner for gjennomføring og innhold av møter mellom nye skoleforeldre med minoritetsspråklig bakgrunn og rektor. Disse møtene kaller skolen *speilmøtet*. I møtene ønsker man å spille begge parters forståelse av skole, læring, foreldrerolle, samarbeid og forventninger.

Foreldreskoleplan

Skolen har laget en detaljert plan for organisering, innhold og gjennomføring av foreldreskole for 1.-7. trinn. Planen er ett av styringsdokumentene og må følges av alle lærerne ved skolen.

Alle lærerne har vært involvert i arbeidet med planen. Hvert trinn har valgt ut sentrale områder innenfor fagene norsk, matematikk og engelsk og laget oppgaver, aktiviteter og informasjonsmateriell som kan benyttes på samlingene med foreldrene. En lærer har hatt nedsatt undervisningstid og koordinert arbeidet og hatt møter med de ulike trinnene, slik at det har blitt helhet i innholdet og en naturlig progresjon i samlingene både innenfor et år og fra trinn til trinn. Foreldrene har også deltatt i utvikling av innholdet i planen.

Skolen gjennomfører årlige foreldreevalueringer, og foreldrene gir tilbakemeldinger og anbefalinger til innhold gjennom foreldrekontakter og foreldreutvalget (FAU). Eksempelvis kan nevnes:

Hver vår gjennomføres møter med klassenes foreldrekontakter. På disse møtene vurderer foreldrekontaktene årets skoleår. Våren 2009 anbefalte foreldrene at skolen skulle benytte stasjonsundervisning som metode på alle trinn. Stasjonsundervisning er undervisning i mindre grupper, og elevene jobber på ulike stasjoner gjennom en økt. Stasjonsundervisning kan gjøre det enklere å drive variert, praktisk og problemløsende undervisning, samt at metoden gir læreren god kontakt med hver enkelt elev og oversikt over den enkelte elevs utviklingsnivå. Elevene får også god trening i å samarbeide. Foreldrekontaktene ønsket også at FAU og skolens personale skulle videreutvikle vurderingsskjemaet som benyttes til foreldreevalueringer og lage en veiledning for å sikre mer felles praksis. Rådene fra foreldrene bidro til endret praksis og positiv utvikling både av undervisning og samarbeid, og foreldrene opplever å ha en reell medvirkning. Foreldreskoleplanen omfatter også IKT og lese- og læringsstrategier.

Gjennom flere år er det utviklet en plan som systematiserer opplæringa i lese- og læringsstrategier fra 1.-7. trinn. Verktøykassa er lagt ut på skolens hjemmeside. Verktøykassa gir blant annet tips til tankekart, for- og etterarbeid av leselekse, systematisering og løsning av tekstopp-gaver i matematikk, språksammenligning, begrepsutvikling og leseopplæring. Innholdet blir gjennomgått på foreldreskolen, og alle får en innsikt i måter å drive læringsarbeid på og gjør det enklere for foreldrene å veilede egne barn.

<http://www.hamar.kommune.no/category5342.html>

KONKRETISERING AV FORELDRESKOLEN

1) Gjennomføring av foreldreskolen på 1. trinn:

Organisering: Fire kvelder à 2 timer i august/september (fast ukedag og fast tidspunkt). Foreldrene får muntlig og skriftlig beskjed om de fire datoene 5 måneder i forkant av første kveld.

I mai/juni møtes rektor og FAU-leder og planlegger høstens foreldreskole på bakgrunn av tidligere erfaringer og siste årets evalueringer.

FAU og skolen spleiser på kostnadene; ca. 7000-8000 kroner.

Gjennomføring: Programmet er hemmelig, og foreldrene har bare fått informasjon om tid og sted, og at de skal ha med et bilde av eget barn i snor rundt halsen. Farris og twist på bordene skaper en hyggelig atmosfære.

Foreldrene skriver seg inn i en oppmøtebok hver kveld. Foreldreskolens visjon er glede ved å lykkes, og verdiene som gjelder for skolens elever gjelder også for foreldrene: glede, utfordringer, læring.

Sentralt på det første møtet er at alle blir kjent, og det legges vekt på at alle lærer navn på elever og foreldre. De ulike forventningene foreldrene og skolen har, diskuteres.

2) Gjennomføring av foreldreskolen på 2.-7. trinn:

Dette arrangeres en kveld før jul og tidsrammen er ca. 2 timer. På en planleggingsdag i august bestemmer hvert trinn datoer for gjennomføring av samlingen som kontaktlærerne er ansvarlige for. Skolens plan legger rammer for innhold og metode. Visjon og verdier er det samme som for 1. trinnets foreldreskole, men målet er: Å legge til rette for at foreldrene kan bidra i eget barns læringsutvikling.

Kontaktlærerne har 6 timer ekstra på arbeidsplanen utover ordinære foreldremøter, og får ekstra godtgjøring for dette.

Skolekultur

Siden 2002 har skolens personale arbeidet systematisk med å utvikle rutiner og praksis for samarbeidet med foreldrene. Skolen inviterte Thomas Nordahl (professor på Høgskolen i Hedmark) til å forelese på en temakveld for foreldre og lærere. Thomas Nordahl har forsket på foreldres betydning for barns faglige og sosiale prestasjoner og hjem-skole samarbeid. I forelesningen på temakvelden beskrev han ulike praksis og kvalitet på skolers samarbeid med hjemmene. En konklusjon han trakk fram var at barn som går på skoler der foreldregruppene kjenner hverandre godt og samarbeider,

“FORELDRESKOLENS VISJON ER GLEDE VED Å LYKKES, OG VERDIENE SOM GJELDER FOR SKOLENS ELEVER GJELDER OGSÅ FOR FORELDRENE.”

presterer bedre faglig og sosialt. I etterkant av denne temakvelden, hadde rektor og FAU-leder et møte, der Nordahls forskningsresultater ble utgangspunkt for å utvikle nye tiltak for å bedre hjem-skolesamarbeidet. Et ønske fra både rektor og FAU-leder var å øke foreldrenes muligheter til involvering både i elevenes læringsarbeid og i medvirkning til å utvikle en positiv skolekultur. Et tiltak var foreldreskole. I samarbeid med FAU har skolen også laget en praktisk og konkret medvirkningsplan. Hvilke verdier som skal være sentrale i skolekulturen og hvilke forventninger skolen, foreldrene og elevene har til medvirkningen er tatt med. Hvert skoleår, før 15. februar, fyller alle foreldre ut et vurderingsskjema der skolen etterspør foreldrenes oppfatning av skolens kvalitet på opplæringen. Vurderingsarbeidet ledes av foreldrekontaktene. Både foreldrene og skolens personale har forpliktet seg til å benytte informasjonen fra vurderingene i videre utvikling og å gjennomføre eventuell endring.

Ledelsen er bevisst på å motivere lærerne, gi positive tilbakemeldinger på godt utført arbeid, samt å gi gode faglige begrunnelser på utviklingsarbeidet ved blant annet å vise til forskning (Nordahl 2007, Desforges 2003). Ledelsen legger også vekt på å gi lærerne tid til å samarbeide og arbeide med de ulike satsingsområdene i prosjektet. Skolens plan for foreldresamarbeid er utviklet over tid i tett samarbeid mellom ledelse, FAU og lærere. Ulike tiltak, rutiner, skjemaer og veiledninger er prøvd ut, evaluert, korrigert og gjennomført videre i endret form. I prosjektperioden har noen lærere fått ekstra ressurser for å kunne lede utviklingsarbeidet på trinnene og ha tett kontakt med klassenes kontaktforeldre.

Speilmøter

I dette prosjektet har samarbeidet med minoritetsspråklige foreldre hatt et spesielt fokus. Som tidligere nevnt har Storhamar skole få elever med minoritetsbakgrunn. Ledelsen og lærerne har imidlertid gjennom å sette fokus på familier med minoritetsbakgrunn, fått en økt bevissthet og kunnskap om at ulike språklige og kulturelle utgangspunkt kan fordre ulike tiltak i hjem-skolesamarbeidet. Det kan dreie seg om ulike behov for informasjon, på hvilken måte informasjon blir gitt, skolens behov for kunnskap om elevene og familiene og elevenes behov og foreldrenes ønsker.

Det såkalte speilmøtet var et tiltak i prosjektet. Alle 1. trinnforeldre med minoritetsbakgrunn blir invitert til et speilmøte med rektor før skolestart (mellom 15.05. og 15.08.). Rektor ringer foreldrene og møtet avtales på telefon. Det er ønskelig at begge foreldre deltar på møtet, og det er i orden å ta med barn. Disse møtene før skolestart skal gi rektor en anledning til å formidle skolens rutiner, system og innhold, samt forventninger til samarbeid. Møtet gir også mulighet til å få informasjon om den nye elevens behov og ferdigheter. Gjennom dette møtet får rektor formidlet interesse for den nye eleven og familien, og dette skaper et godt utgangspunkt for videre samarbeid. I tillegg bidrar møtene til at foreldrene allerede er litt kjent med både ledelsen og skolen når de etter skolestart skal delta på foreldremøter og foreldreskole.

Rektor har laget et hjelpeskjema for møtet. På skjemaet er det ført opp mål for samtalen og stikkord til innhold. Målsettingene er å etablere tillitt og formidle nødvendigheten av en positiv skole-hjemrelasjon for å samarbeide om barnas læringsutvikling.

Visjon : "Glede ved å lykkes"

Verdier : Glad   Utfordrende   Lærende   (GUL)

SPEILMØTER

Rammer:

I Trinns foreldre med minoritetsspråklig bakgrunn,

I time, avtale direkte i telefon, søsken kan være med. Mor og far må begge komme.

Mellom 15.05 og 15.08.

Mål:

Formidle foreldrekraftens muligheter med begeistring

Formidle en ekte interesse og iver etter kunnskap om skoleerfaringer og rammer i foreldrenes opprinnelsesland

Formidle en sterk tillit til at foreldrene vil gjøre alt de kan for å samarbeide med skolen for å bidra til eget barns læringsutvikling

Bidra til å utvikle positive relasjoner mellom foreldre og skolen/ledelsen

Samtalens stikkord:

Fortell om skolesystemet i det landet du er vokst opp i.

Fortell om dine tradisjoner for samarbeidet mellom skolen og foreldrene.

Fortell om dine tradisjoner for foreldrenes oppfølging av eget barn i skolen.

Hva tenker dere blir den største utfordringen når deres barn starter på skolen?

Rektor forteller om Storhamar skoles tradisjoner og arbeidsmåter.

Hva tenker vi skal bli lett å utvikle sammen?

Er det noen områder dere tenker blir vanskeligere? Hvordan kan vi gjøre dette mindre vanskelig?

Hvilke måter tenker dere at samarbeidet kan fungere best på? Hva får vi til?

Minne om datoer for Foreldreskole og fortelle litt om rammer. Noe å spørre om?

I prosjektperioden er det også gjennomført speilmøter etter skolestart i 1. klasse. Følgende intervjuguide ble laget for å systematisere innholdet i samtale.

Hva vil jeg vite?

Intervjuspørsmål

Hvilke muligheter har foreldrene til en likeverdig kommunikasjon med skolen?

Får dere informasjon fra skolen på et språk dere behersker?

Foregår samtaler og møter med skolen på et språk dere behersker?

Er informasjonen dere får fra skolen tilstrekkelig, eller ønsker dere mer informasjon?

Hvem av skolens ansatte har dere best kontakt med?

Er det noen dere gjerne skulle hatt bedre kontakt med?

Er det noe dere er spesielt fornøyd med?

Deltakelse i skolens aktiviteter

Deltar dere på foreldremøter?

Deltar dere på andre samlinger på skolen?

Er det aktiviteter dere ønsker å delta i, som dere ennå ikke har vært med på?

Foreldreskole

Hvordan opplevde du/dere den første samlingen på foreldreskolen?

Er det noe dere vil trekke fram som spesielt positivt?

Er det noe dere savnet eller som burde vært annerledes?

Har dere forslag til temaer som vil være relevante på foreldreskolen?

Andre foreldre

Kjenner dere foreldrene til de andre elevene i deres barns klasse?

Opplever dere å kunne delta aktivt i samtaler med de andre foreldrene?

Har dere forslag til temaer dere kunne tenke dere å diskutere og ta opp med andre foreldre?

Annet

Ønsker dere egne tiltak for foreldre med annet morsmål og bakgrunn fra andre land?

Har dere forslag til aktiviteter som bidrar til at ulik språk- og kulturbakgrunn kan synliggjøres?

Rektor gjør korte notater i løpet av samtalen og i etterkant av samtale blir notatene systematisert i et eget skjema for å gi oversikt over innholdet. I gjennomgangen av innholdet sitter rektor igjen med god kunnskap om foreldre og barn, i tillegg har foreldrene fått god kunnskap om skolen. Samtlige gir tilbakemelding om at de opplever møtene som svært positive og nyttige, spesielt at de kan fortelle og få stille spørsmål.

I tidlig fase av prosjektet var det bare rektor fra skolen som deltok i møtene. I etterkant av de første speilmøtene, ytret kontaktlærerne ønske om å delta. Det viste seg at rektor hadde mer og bedre kunnskap om elevene og familiene enn dem. Denne endringen er nå tatt med i ny praksis. Kontaktlærerne deltar nå på speilmøtene sammen med rektor og foreldre.

Foreldre og skolens personale vil fortsette å utvikle innholdet gjennom videre samarbeid.

EVALUERING

Skolen har benyttet seg av ulike former for evaluering av skolens praksis og prosjektets gjennomføring og mål-oppnåelse. Hvert år benytter skolen seg av Utdanningsdirektoratets nettbaserte spørreundersøkelse *Foreldreundersøkelsen*. Undersøkelsen oppfordrer elevenes foresatte til å gi en vurdering av elevenes læringsmiljø og samarbeidet mellom hjem skole. Foreldreundersøkelsen er frivillig, og ca. 50 % av skolens foreldre besvarte i perioden 2009-2011. En av foreldrene ved skolen har de siste fire årene bistått skolen med å tolke foreldreundersøkelsene. Selv om 50 % kan gi undersøkelsen liten validitet, kan den vise en tendens. Foreldrene ved Storhamar skole gir tilbakemelding om at de er svært fornøyd med samarbeidet med skolen, og at de opplever å ha mulighet til medvirkning på innholdet i skolens planer og på praksis. Foreldrerepresentanten peker på at de årlige foreldrevurderingene skolen gjennomfører, gir et tydeligere og bedre inntrykk av foreldrenes oppfatninger.

Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU) har i samarbeid med rektor utviklet et skjema for foreldrevurdering av skolens innhold og arbeidsmåter. Skjemaet kalles PLUSS-DELTA. I PLUSS-kolonnen skriver foreldrene hva som er bra på

en skala fra 1-6, og i DELTA-kolonnen hva som kan bli bedre. Hver januar gjennomføres foreldrevurderingen på foreldrestyrte foreldremøter på hvert trinn. Foreldrekontaktene sammenfatter vurderingene og gir kontaktlærerne tilbakemelding om evalueringen. Vurderingene benyttes som utgangspunkt for videre satsingsområder på skolen og samarbeidstiltak mellom skole og hjem.

Hver vår går FAU-leder og rektor gjennom alle trinnenenes vurderinger og ser på hvilke områder det bør satses på neste skoleår, og hvor det kan være behov for endringer. I vurderingene i prosjektperioden har foreldrene gitt mye ros og positiv tilbakemelding. De opplever at skolen har en tydelig ledelse som er viktig for involveringen av så vel lærere som foreldre i arbeid med å utvikle positiv skolekultur, innhold på foreldreskole og mulighet til å delta i barnas læringsarbeid. De minoritetsspråklige foreldrene gir tilbakemelding om at de opplever det som positivt og nyttig med speilmøter, og at de opplevde møtene om systematiske og forutsigbare.

ENDRING AV PRAKSIS

I prosjektperioden har samarbeid mellom hjem og skole hatt et spesielt fokus med systematisk arbeid på alle trinn. Det er nedsatt ulike komitéer for det videre arbeidet på dette området, og det er laget en plan for tidsbruk og samarbeidstid.

Ledelsen er sterkt involvert i samarbeidet og er tydelig og synlig overfor personalet så vel som overfor foreldrene. Forankringen i alle ledd i prosjektarbeidet har bidratt til en felles forståelse i personalet om nødvendigheten av foreldrenes involvering, og også gitt innsikt og økt forståelse om kulturelt mangfold og ulike ressurser i foreldre- og elevgruppa. Foreldreskolen, speilmøter og kontinuerlig arbeid med en positiv skolekultur er nedfelt i skolens planer og vil fortsette som ordinær praksis.

Foreldre og skolens personale vil fortsette å utvikle innholdet gjennom videre samarbeid. Det er en felles forståelse at det er behov for stadig oppmerksomhet, og at det avsettes tilstrekkelige ressurser til arbeidet. En lærer har fått ekstra timerressurser til å fortsette å utvikle og koordinere arbeidet sammen med rektor. Arbeidet går ut på å planlegge samlinger, holde kontakt med kontaktlærerne, sikre evalueringer og utvikle innholdet videre.

Høsten 2011 hadde skolen personalseminar, der det pedagogiske personalet arbeidet med å evaluere foreldreskolen og utvikle innholdet videre. ■

Foto: Marie Garmann

MESTRING, TRYGGHET OG TRIVSEL PÅ VERDENSMESTER'N I LARVIK

Verdensmester'n er et tilrettelagt tilbud til nyankomne minoritetsspråklige elever. Det ble etablert i 1988 og er én av seks avdelinger ved Larvik læringscenter. Det gis tilbud fra noen måneder inntil 2 år, avhengig av ferdigheter og behov.

Avdelingen har 6 grupper fordelt fra 1. til 10. trinn. 6-åringene går i egen gruppe. 7, 8 og 9-åringer er i gruppe 2, og 10 og 11-åringene er i gruppe 3. Gruppe 4 er en startgruppe der de sist ankomne elevene er, alder her er fra 11 til 16 år. Gruppe 5 og 6 er ungdomsskolegrupper. Elevantallet har de siste årene variert mellom 60 og 70 elever. Elevene representerer høsten 2011 19 ulike språk.

De ulike utgangspunktene til elevene fordrer individuelle tilpasninger og kreativitet i organiseringen og tilnærmingen i skolearbeidet, og også ulike måter å kontakte og samarbeide med hjemmene på. Verdensmester'n har et stort behov for tett samarbeid med foreldrene, og ønsket i dette prosjektet å utvikle bedre rutiner og konkrete tiltak som kunne involvere foreldrene mer i læringsarbeidet.

MÅL OG TILTAK

I prosjektperioden ønsket skolen å oppnå følgende mål: Øke foreldremedvirkning, benytte foreldrenes ulike ressurser i opplæringen og i samarbeidet forøvrig, øke elevenes trivsel og læring og styrke elevenes leseferdigheter. Hele personalet skal ta i bruk Classfrontier (skolens digitale læringsplattform), og foreldre skal få tilbud om kurs. Her skal arbeidsplaner og informasjon om skolen og elevgruppene legges ut. I tillegg satte avdelingen som mål å utvikle felles forpliktende rutiner for hjem-skolesamarbeidet. Hele det pedagogiske personalet ble involvert i prosjektet.

For å oppnå målene ble det utarbeidet en plan med følgende tiltak:

- Organisere *språkkvelder* der foreldre og elever med samme morsmål deltar i ulike læringsaktiviteter på kveldstid og har anledning til å benytte ulike morsmål.
- Foreldrene får tilbud om å komme på biblioteket for en lesestund sammen med sitt barn og lærer, og får innsikt i veiledet lesing som metode.

- Invitere foreldrene til *foreldrekurs*. Gi informasjon om skolesystemet, innhold, overgang grunnskole - videregående skole og samtaler om hvordan foreldrene kan støtte sine barn i læringsarbeidet.
- Oversette informasjon til foreldrenes morsmål.
- Samarbeide med foreldrene og biblioteket om å arrangere *Eventyruke*: foreldre og barn inviteres til biblioteket og det leses eventyr på ulike språk.
- Samarbeide med foreldrene om markering av FN-dagen.
- For å lette overgangen fra mottakstilbudet til ordinært tilbud på ungdomstrinnet, får elevene hospitere to uker i klasser på Mesterfjellet ungdomsskole.
- Øke kompetansen i lærerpersonalet gjennom erfaringsutveksling i møter og ekskursjoner på andre skoler med mottakstilbud.

ORGANISERING OG GJENNOMFØRING AV TILTAK

I det følgende beskrives organiseringen og gjennomføringen av de ulike tiltakene skolen ønsket å prøve ut i prosjektperioden. I etterkant av hvert tiltak gis en beskrivelse av lærernes og foreldrenes tilbakemelding og erfaring med aktiviteten.

Språkkvelder

Ved å invitere foreldre og barn med samme morsmål til språkkvelder, ønsket skolen å gi foreldrene en mulighet til å delta i skolens aktiviteter og benytte morsmålet i samtaler med andre foreldre, barna og lærere. De tospråklige assistentene og lærerne er sentrale ressurspersoner på disse kveldene. Familier fra to språkgrupper inviteres til samme kveld. I prosjektperioden har det vært arrangert fire språkkvelder per år, på fem ulike språk: polsk, litauisk, arabisk, tigrinja og kurdisk.

Familiene deles inn i grupper, og deltar i aktiviteter på fire ulike stasjoner; *data, lesing, forming/spill og sosialt samvær*. Etter en halv time går gruppa til neste stasjon. De tospråklige lærerne og assistentene følger hver sine grupper, mens de øvrige lærerne er fast på stasjonene. Rektor og sosiallærer går mellom de ulike stasjonene og har ansvar for bevertningen på den siste stasjonen. Alle elevene har anledning til å ha med småsøken.

Høy aktivitet på formingsstasjonen.

Data: Her presenteres pedagogisk programvare og skolens hjemmeside. Foreldre og barn jobber sammen og prøver ulike pedagogiske programmer og blir kjent med skolens hjemmeside. Lærerne viser hvor ulike planer og læringsressurser ligger.

Lesing: På denne stasjonen er det lagt fram bøker på norsk og på ulike språk. Det er lagt vekt på at det skal være bøker som passer ulike alderstrinn og leseferdigheter; alt fra billedbøker med lite tekst til fagbøker som benyttes på skolen. Foreldre og barn ser i bøker og leser sammen. Tospråklige lærere og faglærer hjelper med å finne bøker og snakker om innholdet.

Forming/spill: Innholdet på denne stasjonen varierer mellom ulike formingsaktiviteter og spill. Eksempel på en formingsaktivitet er at familiene lager en del av et bilde. Temaet kan være "vår". Når alle familiene har vært innom denne stasjonen, settes de bildene familiene har laget sammen til et felles bilde. Dette felles resultatet stilles ut på skolen.

Når det er spilleaktiviteter på denne stasjonen, kan familiene velge mellom spill som f.eks. ludo, yatzy og stigespill. Lærerne er behjelpelige med å lære bort reglene. Hensikten med denne aktiviteten er både å gi elevene innsikt i ulike spill, slik at de kan delta i disse aktivitetene med andre barn, men viktig er også den positive fellesopplevelsen foreldre og barn får sammen. Flere blir også satt på sporet av hyggelige aktiviteter de kan gjøre sammen hjemme.

Siste stasjon: På den siste stasjonen samles alle til samvær med bevertning. Samlingene gir familiene mulighet til å bli kjent. Foreldre i samme situasjon får god anledning til å snakke om barna sine og barna blir bedre kjent både med hverandre og de ulike foreldrene. Dette kan bidra til å øke trivselen generelt på skolen, samt gi mulighet til økt sosial omgang mellom familiene. Skolens personale blir bedre kjent med foreldrene, og ser også flere sider hos elevene, når de er sammen med familiene og hverandre og benytter morsmålet i større grad.

Lærerne har gitt tilbakemelding om at språkkveldene har bidratt til at de har blitt mer bevisst elevenes og foreldrenes ressurser, og at tiltaket har gitt økt trygghet og tettere relasjon mellom partene. De tospråklige lærernes ressurser blir også veldig tydelige på språkkveldene. Dette har bidratt til at skolens

øvrige personale har blitt mer bevisst på hvordan de bedre kan samarbeide med de tospråklige lærerne i den ordinære undervisningen og i ulike opplegg.

Foreldrene får møte skolen og personalet på en uformell måte. De opplever også at deres erfaringer og ressurser synliggjøres og benyttes aktivt sammen med egne barn. Dette bidrar til å styrke deres rolle som foreldre. Flere har gitt tilbakemelding om at de har fått større forståelse for både skolesystemet og innholdet i undervisningen etter disse kveldene.

Siste språkkveld våren 2011 var det 100 % oppmøte blant foreldre og elever, og lærerne tilskriver noe av det gode oppmøtet at både skriftlig og muntlig informasjon ble gitt på alle språk.

Veiledet lesing

I arbeidet med å øke leseferdighetene og leselysten til elevene ønsket avdelingen å trekke foreldrene aktivt med. De ønsket å bidra til å gi økt mulighet for elevene til å benytte morsmålet i leseopplæringen og gjennom det gi leseforståelse. Når foreldre og barn leser sammen, gis foreldrene større mulighet til å støtte barna. Skolen har etablert et samarbeid med Norsk-skolen (voksenopplæringen) som er en annen avdeling ved Larvik læringscenter. Deltakere i en mor-barngruppe inviteres en gang per uke til lesestund med egne barn og lærer.

Læreren starter med å gå gjennom leseleksa sammen med mor og barn. Først snakkes det om innholdet og bildene. Det benyttes bildebøker med tekst på morsmålet og norsk. Læreren snakker om bildene på norsk, og mor og barn snakker om bilder og innhold på morsmålet. Det snakkes om forskjeller og likheter på norsk og morsmålet. På denne måten bevisstgjøres både lærer, elev og mor på hva som er vanskelig.

Mor leser så for barnet på morsmålet, og mor og barn samtaler om hva de har lest. Så forteller mor og barn læreren hva de har lest på norsk, og læreren stiller spørsmål til teksten. Eleven får låne boka med hjem til videre lesing.

Foreldrene har gitt tilbakemelding om at de har lært mye av disse lesestundene. De opplever at de er viktige ressurspersoner for barna gjennom å lese sammen med dem,

høre på at barna leser og ved å delta i lekse- og skolearbeid. Lærerne mener elevene har utviklet bedre begrepsforståelse og at leseferdighetene er forbedret gjennom dette tiltaket.

Foreldrekurs

Foreldre hadde gitt uttrykk for overfor lærerne at de var usikre på egne barns muligheter til å få utdanning. De ønsket å hjelpe barna slik at de lykkes med skolegangen, men var usikre på hvordan de kan hjelpe. Andre mente det faglige nivået i norsk skole er for lavt og at det blir stilt for få krav til elevene. Flere lærere hevdet på sin side at de savnet mer engasjement fra foreldrene, og at dette kunne komme av ulike erfaringer og tradisjoner fra hjemlandet. Med bakgrunn i disse erfaringene ønsket skolen i prosjektperioden å utvikle og gjennomføre foreldrekurs. Foreldrekursene skulle gi foreldrene innsikt i norsk skolesystem, som f.eks. karakterer, overgang mellom ungdomstrinn og videregående skole, krav og forventninger. Videre var det et ønske om at kursene skulle ha en dialogform slik at også skolene kunne få informasjon fra foreldrene om deres erfaringer, ressurser og hvilke behov og ønsker de har.

En samarbeidsgruppe ble etablert med lærere fra grunnskole, mottakstilbud, videregående skole og norskskolen. Det ble planlagt kurs skoleåret 2009/2010 og skoleåret 2010/2011, seks kurskvelder med varighet på 2½ time hver. Kursene ble lagt til Mesterfjellet ungdomsskole, og invitasjoner sendt til foreldre til ungdom med minoritetsbakgrunn i 9. klasse i hele byen. Skolene var selv ansvarlig for å informere og invitere foresatte på respektive skoler. På kursene deltok tolker og tospråklige lærere på alle aktuelle språk. Foredragsholdere på kursene har vært ansatte i barnehage, grunnskole og videregående opplæring. I tillegg til foredrag har det vært lagt opp til dialog i språkhomogene grupper, og det har vært gjennomført rollespill. Den siste kurskvelden ble det gjennomført en muntlig evaluering i smågrupper. Tilbakemeldingene fra foreldrene har vært svært positiv. Samtlige mente de hadde hatt nytte av kurset, og flere ønsket flere kurs. Tolkere og tospråklige lærere som deltok ga tilbakemelding om at de også hadde hatt utbytte av kurset. Dialogformen ble også trukket fram som positiv. Den ga muligheter til innspill, man kunne stille spørsmål og gjennom diskusjon opplevde man økt forståelse. Kurslederne fikk gjennom denne dialogen nyttige innspill fra foreldrene om videre innhold i kursene.

Skolens personale oppsummerte med at dette kurset bør gjennomføres hvert år. Erfaringene viste at direkte henvendelser til aktuelle foresatte sikrer at flere kommer. Bevertning på kurskveldene bidro til å skape en god, uformell stemning som førte til samtaler. Det ble også foreslått å dele kursene, slik at ett kurs henvendte seg til foresatte til yngre elever og ett til foresatte til eldre elever.

Oversettelser, hjemmesider og bruk av Classfronter.

I prosjektperioden var det et mål for skolens personale å tilrettelegge bedre for å gi foreldrene informasjon og muligheter til å forstå og følge med på arbeidet i gruppene og på skolen. Det er utarbeidet skriftlig informasjon som er oversatt til 14 språk og som ligger på skolens hjemmeside <http://www.vm.larvikgs.no> Her finnes informasjon om skolens daglige drift og rutiner, permisjonssøknad, innkalling til konferanse, samtaleark som er forberedelse til konferanse, innkalling til foreldremøter, trivselsundersøkelsen og informasjon om hva elevene trenger å ha med på skolen til de ulike timene.

Lærerne gir tilbakemelding om at de ulike oversettelsene hjelper dem i kommunikasjonen med hjemmene. Når de sender skriftlige beskjeder, vet de at foreldrene forstår. På språkkveldene som er beskrevet over, brukes det tid på å bli kjent med hjemmesiden og hvor foreldrene kan finne skriv de trenger. Foreldrene har gitt positive tilbakemeldinger på at det øker deres muligheter til å følge med når de får informasjon på språk de behersker, og at de nå kjenner til regler og rutiner ved skolen.

Classfronter er skolens elektroniske læringsplattform. Her finnes ulike læringsverktøy som elevene bruker, samt at det er et kommunikasjonsverktøy for blant annet hjem-skole-samarbeid. På språkkveldene gir lærerne de foreldrene som trenger det, opplæring i bruk av Classfronter. På den måten får alle muligheter til å kunne bruke dette verktøyet til å følge med på hva barna deres arbeider med og til å kunne nyttiggjøre seg de ulike læringsressursene som er lagt ut.

Samarbeid med barnehage, skoler og foreldre

I flere av tiltakene som er igangsatt i prosjektperioden, har Verdensmester'n samarbeidet med andre skoler, bibliotek, en barnehage og spesielt foreldrene.

Foreldrene har gitt positive tilbakemeldinger på at det øker deres muligheter til å følge med når de får informasjon på språk de behersker, og at de nå kjenner til regler og rutiner ved skolen.

Eventyruke

Som tidligere beskrevet er målsettingene i prosjektet: Øke foreldremedvirkning, benytte foreldrenes ulike ressurser, øke elevenes trivsel og læring og styrke leseferdighetene. Et tiltak som kan bidra til alt dette er et tiltak som kalles eventyruke. I samarbeid med foreldrene og Larvik bibliotek arrangeres det eventyrstund på biblioteket. Elevene deles i språkhomogene grupper, og det leses eventyr på ulike morsmål. Foreldre deltar som lesere eller fortellere, og de tospråklige lærerne og assistentene leser også.

Denne aktiviteten er også overført til skolen. Her leser eldre elever for yngre elever med felles morsmål. Lærerne melder om bedre samhandling mellom elevene og at kontakten mellom yngre og eldre elever har utviklet seg positivt. Skolens personale har observert lek mellom store og små i friminuttene og det rapporteres om at elevene tar mer hensyn til hverandre og gjør flere ting sammen etter at de har hatt lesestund. Lærerne konkluderer derfor med at dette er et positivt tiltak.

Det er nødvendig med et tett samarbeid med bibliotekansatte for at eventyruken skal kunne planlegges og gjennomføres på en vellykket måte. Den første gangen dette ble gjennomført, erfarte skolens ansatte at de hadde misforstått informasjonen fra biblioteket. Lærerne tok med et helt klassetrinn med flere ulike språkgrupper til biblioteket, mens biblioteket hadde lagt opp til lesing på ett språk i språkhomogen gruppe. Denne feilen ble rettet opp neste gang eventyruken skulle arrangeres.

Hospitering

Verdensmester'n satser på gode overganger mellom mottakstilbud og ordinært tilbud, og samarbeider derfor med Mesterfjellet ungdomsskole. Et tiltak som skal forberede elevene fra Verdensmester'n på overgang til ungdomsskolen, er at de kan hospitere i to uker i ordinært tilbud på ungdomsskolen. Dette ble forsøkt i første omgang med to elever på 8. trinn.

Erfaringene viste at det må avsettes god tid til felles planlegging mellom skolene. Elevene skal delta i ordinære klasser på ungdomsskolen, men det er viktig at lærerne der kjenner det tilbudet eleven kommer fra og har informasjon om den nyankomnes ferdigheter og behov. Elevene i den ordinære klassen må også forberedes og ansvarliggjøres. De skal jo

innlemme den som hospiterer i felles aktiviteter, og bidra til at vedkommende kjenner seg velkommen.

FN-dagen

Verdensmester'n samarbeider også med Globus barnehage. Et eksempel på samarbeidstiltak er å arrangere FN-dag. Barnehagebarn, elever, lærere og foreldre deltok i feiringen av dagen med ulike opptredener, sang, dans og presentasjoner om ulike land. Lærerne oppsummerte feiringen med at selve arrangementet hadde vært vellykket. Det språklige og kulturelle mangfoldet blant deltakerne ble synliggjort og ulike kompetanser ble brukt på en måte som beriket fellesskapet. Man kunne imidlertid trekke den lærdom at slike tiltak trenger en lang planleggingsfase, og at man må legge ned mer arbeid i å oversette invitasjon til deltakelse til ulike språk. Da forebygger man at planleggingsperioden blir svært hektisk og man sikrer god deltakelse av foreldre som ikke fullt ut kan nyttiggjøre seg invitasjon sendt ut på norsk.

Kompetanseheving og erfaringsutveksling

Ett av målene i prosjektet var å skape felles forståelse for hjem-skolesamarbeidet i personalet. Det var viktig å involvere alle i utviklingen av rutiner og tiltak, og gjennom det sikre at ny praksis blir ivaretatt av alle. Det har vært avsatt fast tid på personalmøter til å informere om framdrift og få innspill til utviklingen i prosjektet. Ledelsen ved avdelingen og prosjektlederne har hatt møter om prosjektet en gang per måned og hatt samtaler om planer, innhold og implementering av tiltakene i alle elevgrupper og i hele personalet.

For å få innspill og ideer til tiltak i prosjektet har Verdensmester'n tatt med hele personalet på ekskursions til andre skoler. I tillegg bidro ekskursionene til å involvere hele personalet og gi en felles forståelse og deltakelse i utviklingsarbeidet. I mars 2010 besøkte personalet Tøyen skole, og fikk nyttig informasjon og hadde samtaler om blant annet flere tiltak for hjem-skolesamarbeid, leseprosjekter og tilrettelagt opplæring ved Tøyen skole.

I februar 2011 var personalet ved Verdensmester'n på besøk hos Fjell skole. Personalet fikk informasjon og samtalte om stasjonsundervisning og mottak av nyankomne minoritets-språklige elever ved Fjell skole.

Språkkvelden avsluttes med hygge og sosialt samvær.

På ekskursjon til Johannes læringscenter i Stavanger i mars 2011 fikk personalet på Verdensmester'n nyttig informasjon om rutiner for overgang fra mottakstilbud til ordinær skole og om hjem-skolesamarbeid.

Personalet rapporterte om at det var både nyttig og stimulerende å oppleve andre skolers praksis og få anledning til å diskutere konkrete metoder og tilrettelegging av undervisningen. Erfaringer fra ekskursionene bidro til utvikling og innhold i dette prosjektets tiltak.

EVALUERING

Skolen har evaluert framgangen i prosjektet og måloppnåelse gjennom tiltakene på flere måter. Det har vært gjennomført skriftlige undersøkelser blant foreldre og elever og muntlige samtaler med foreldrene. På personalmøter har det vært satt av fast tid til prosjektet med tilbakemeldinger og erfaringsdeling rundt tiltakene i personalet. Alle lærere og ledelsen har vært delaktige i prosjektet. Prosjektlederne har ført logg gjennom hele prosjektperioden.

Foreldreundersøkelsen

En foreldreundersøkelse er gjennomført to ganger hvert skoleår. Skolen ønsker informasjon om foreldrene er tilfreds med informasjonen de får fra skolen, om kommunikasjonen mellom skole og hjem er tilstrekkelig og om samarbeidet fungerer tilfredsstillende.

Svaralternativene:

aldri - ofte - alltid på 1, 2:

- » 1. Får dere informasjon fra skolen på et språk dere behersker?
- » 2. Foregår samtaler og møter med skolen på et språk dere behersker?

Svaralternativene:

ikke tilstrekkelig - bra - veldig bra på 3:

- » 3. Er informasjonen dere får fra skolen tilstrekkelig, eller ønsker dere mer informasjon?

Svaralternativene:

ikke fornøyd - fornøyd - veldig fornøyd på 4:

- » 4. Er dere fornøyd med samarbeidet med skolen?
-Hva er dere eventuelt spesielt fornøyd med?

Svaralternativene:

sjelden - ofte - alltid på 5 og 6:

- » 5. Deltar dere på foreldremøter?
- » 6. Deltar dere på andre samlinger på skolen?

Første gang sendte skolen spørreskjemaer med elevene hjem. Det kom få svar tilbake, og skolen inviterte derfor foreldrene til skolen sammen med tolk for å gjennomgå spørreskjemaet og fikk da svar fra 66 % av foreldrene. Foreldrene ga svært positive tilbakemeldinger, men skolen kunne ikke vite hva de 40 % som ikke hadde svart mente. For å få en høyere svarprosent har skolen derfor innført nye rutiner for gjennomgang av spørreskjemaene og gjennomgår disse når foreldrene er på konferansetimer. Foreldre og tolk går gjennom skjemaene

uten at lærerne er til stede. På denne måten får skolen nå 100 % tilbakemelding. Foreldrene har på den siste undersøkelsen vært svært fornøyd med samarbeidet. De gir tilbakemelding om at de opplever å medvirke i barnas skolearbeid i samarbeid med skolen, og at barnas trivsel har økt.

Trivselsundersøkelsen

Skolen gjennomfører også trivselsundersøkelse blant elevene hver vår og høst. Undersøkelsen oversettes til elevenes morsmål. De som kan lese svarer individuelt. De elevene som ikke kan lese morsmålet, gjennomgår spørsmålene med morsmålslærer. Følgende spørsmål skal besvares:

- » 1. Har du det bra i friminuttene?
- » 2. Ser du noen som ikke har det bra?
- » 3. Blir du ertet?
- » 4. Liker du å arbeide med andre?
- » 5. Liker du å arbeide alene?
- » 6. Tør du si hva du mener?
- » 7. Trives du sammen med de andre på skolen?
- » 8. Klarer du å sitte stille i timene?
- » 9. Husker du tingene dine hver dag?

Trivselsundersøkelsen avdekket at ikke alle elever hadde det greit, og at flere opplevde at det var for mye støy og uro ved oppstart av timene etter pauser. Skolen har dermed økt lærertettheten ute i friminuttene og startet med oppstilling og følge med lærer inn til timene. Undersøkelsen benyttes også som utgangspunkt for samtale og samarbeid med foreldrene. Foreldrene får innsyn i barnas opplevelser av skolehverdagen og skolen diskutere med foreldrene hvordan de kan samarbeide om barnas trivsel.

SAMARBEIDSPARTNERE

Skolen har etablert gode rutiner for samarbeid med elevenes foresatte. De samarbeider også med andre skoler i kommunen og med nabokommuner om tilbud til nyankomne minoritets-språklige elever, hjem-skolesamarbeid og overganger mellom mottakstilbud og ordinært skoletilbud.

Prosjektet er filmet, og filmen kan lastes ned fra denne lenken: <http://www.skoleipraksis.no/flerkulturell-opplering/filmer/skole-hjem-samarbeid-i-grunnskolen/>

Samarbeid med foreldre

Rektor og sosiallærer gjennomfører det første møte med nye elever og foreldre. Det benyttes alltid tolk på møtene. På møtet gis det informasjon om skolen, rutiner og regler, fag, innhold og timeplaner. Nyttig informasjon om den nye eleven, ønsker, behov og forventninger gis fra foreldre og eleven. Skolen har som tidligere nevnt utarbeidet skriv om skolens daglige drift og annen nyttig informasjon som er oversatt til 14 ulike språk. Dette deles ut. Etter møtet presenteres eleven og foreldrene for kontaktlærer, og dato for skolestart avtales. Kontaktlærer får skriftlig referat fra møtet.

2 – 3 uker etter skolestart gjennomfører kontaktlærer et møte med foreldrene. Da har både lærer, foreldre og elev et grunnlag til å kunne si noe om både faglig utvikling og sosiale forhold.

Skolen gjennomfører to felles foreldremøter i året. Her tas aktuelle temaer opp som er av interesse for alle foresatte. Kontaktlærerne gjennomfører ytterligere to konferanser med foreldrene, i tillegg til samtaler ved behov.

Samarbeid med skoler og kommuner

Skolen har jevnlig kontakt med mottakerskoler, siden elevene jo overføres til skoler i sitt nærmiljø etter en tid på Verdensmester'n. Det er rutiner for gjennomføring av overføringsmøter, der aktuelle lærere og skolens ledelse møtes og gir og får relevant informasjon. Foreldre og elever inviteres til besøk på den nye skolen.

Skolen samarbeider også med omkringliggende kommuner og gir tilbud til nyankomne elever i kommuner som ikke har tilsvarende tilrettelagte opplegg.

I prosjektperioden har skolen etablert et nært samarbeid med Fjell skole og Tøyen skole, som også har deltatt i prosjektet. Personalet fra Verdensmester'n har vært på besøk på begge skolene. Dette har vært svært stimulerende, og har gitt ideer til ny praksis og ført til en positiv endring og utvikling ved Verdensmester'n skole.

ENDRING AV PRAKSIS

Gjennom deltakelse i dette prosjektet har hele personalet samarbeidet om gjennomgang av eksisterende praksis og utvikling av planer, rutiner og nye tiltak. I felles evaluering har Verdensmester'n endret samarbeidsrutinene både i eget personale og i forhold til foresatte. Det er innført faste teammøter og arbeidsmøter for hvert trinn. Alle felles møter starter med neste tiltak på årshjulet og veien videre.

Tiltakene som er beskrevet gjennomført i prosjektperioden, er nå nedfelt i avdelingens årshjul, og har blitt en del av praksis som hele personalet er forpliktet til å gjennomføre. Temaundervisning som ble utprøvd og beskrevet som eventyr-uka tidligere i rapporten, er nå innført fire timer per uke på elevenes morsmål. Spesialpedagogisk team skal fortsette med veiledet lesing og det er satt av timer til dette. Foreldre som har deltatt i veiledet lesing viser stor interesse i å følge opp barna i leseopplæringen og tar ofte kontakt med lærerne for å høre hvordan ferdighetene til elevene utvikler seg. Lærerne har fått en økt bevissthet i hvordan de kan involvere foreldrene og benytte deres ressurser i leseopplæringen. Det er også satt av tid til organisering og gjennomføring av språkkveldene. Foreldrene gir tilbakemelding om at de ser fram til neste gang språkkvelder arrangeres, og nye foreldre ved skolen etterspør arrangementet og har hørt andre foreldre fortelle om dette tiltaket som meningsfullt og svært positivt.

Personalet rapporterer om at prosjektet har bidratt til større foreldreengasjement og -deltakelse. Foreldre møter oftere opp til samtaler – både uformelle når de henter barna på skolen, og planlagte samtaler og møter. Gjennom å benytte elevenes og foreldrenes morsmål i leseopplæringen og i aktiviteter på språkkvelder og eventyrstunder på biblioteket, har bevisstheten om språklige ressurser økt hos personalet. Dette har ført til at man også i andre aktiviteter nå legger vekt på flerspråklighet som ressurs i opplæringen. For høsthalvåret er det innført temaundervisning på morsmålet fire timer per uke. Elevene deles inn i språkhomogene grupper, og de tospråklige lærerne er ansvarlige for gjennomføringen. Foreldrene trekkes også aktivt inn i arbeidet og har større mulighet til å bidra gjennom at lekser og hjemmearbeid kan foregå på ulike morsmål. ■

ENDRINGER I SYNET PÅ SAMARBEID OG INNHOLDET I SAMARBEIDET MELLOM HJEM OG VIDEREGÅENDE SKOLE

Innenfor videregående opplæring har samarbeidet mellom hjem og skole tradisjonelt vært begrenset. Går man tilbake i tid, kom den viktigste informasjonen fra skolen til hjemmet gjennom karakterkortet. I tillegg ble foreldrene gjerne innkalt til ett foreldremøte i året. Ellers tok skolen bare kontakt med hjemmet dersom noe alvorlig hadde skjedd. Dette endret seg gradvis, ofte etter påtrykk fra foreldre. Først ved en endring i forskriften til opplæringsloven i 2010, kom det sentrale føringer om hvordan foreldresamarbeidet i videregående opplæring skulle være. Det tradisjonelle foreldremøtet har i forskriften blitt til et obligatorisk arrangement på Vg1 og Vg2, og i tillegg har foreldrene til ikke myndige elever på Vg1 og Vg2 rett til "minst ein planlagd og strukturert samtale med kontaktlæraren om korleis eleven arbeider dagleg og eleven sin kompetanse i faga." Ser man nærmere på formuleringene i forskriften, skinner det gjennom en tro på at skole og hjem kan samhandle til beste for den enkelte elev. Samtalen skal nemlig "klargjere korleis eleven, skolen og foreldra skal samarbeide for å leggje til rette for læringa og utviklinga til eleven."

Hensikten med forskriftendringene som kom i 2010, var å sørge for en bedre oppfølging av eleven og motvirke frafall i videregående opplæring. Forskning viser at samarbeid mellom skole og hjem er viktig i denne forbindelse. Det er viktig både at foreldre har kjennskap til skolen, følger opp eleven og får informasjon fra skolen. I St.meld. nr. 31 (2007–2008): Kvalitet i skolen blir det pekt på at skole-hjem samarbeid i videregående opplæring er viktig for å fremme elevers faglige og sosiale utvikling, og det blir sagt at:

"Foreldre som støtter elevenes læring og som fremmer positive holdninger til skolen, bidrar til sitt barns faglige og sosiale utvikling."

NOU 2010: 7 Mangfold og mestring konkluderer blant annet med følgende når det gjelder samarbeid skole – hjem:

"Foreldre som ser på utdanning og skole som viktig, og verdsetter godt arbeid fra barnets side, stimulerer også til økt innsats hos barnet. Dette vil igjen påvirke motivasjonen til læring og læringsresultatene til barnet."

Tilsvarende oppsummeres i Utdanningsdirektoratets rundskriv Udir-7-2010 "Foreldresamarbeid i grunnskolen og videregående opplæring":

"Forskningsbasert kunnskap om foreldrenes betydning for skoleprestasjoner gir gode argumenter for at skolen bør samarbeide nært og godt med foreldrene i grunn- og videregående opplæring. Thomas Nordahl påpeker at samarbeidsforholdet skole – hjem er et vesentlig bidrag til skolens læringsmiljø(Nordahl 2007). John Hattie`s forskning (2009) viser til at foreldrenes forventninger til elevenes skoleprestasjoner har sterk innvirkning på elevenes motivasjon og arbeidsinnsats og likeledes foreldrenes interesse for skolearbeid hjemme og på skolen. Hattie trekker også frem at mange foreldre opplever seg fremmedgjorte i skolen fordi de ikke forstår skolens språk. Derfor må skolen og hjemmet kommunisere slik at de kan snakke samme språk og formidle de samme forventningene."

Mange skoler opplever at foreldre med minoritetsbakgrunn er mindre aktive i hjem-skolesamarbeidet enn andre. Av dette må det ikke sluttet at foreldrene ikke er interessert i et samarbeid, og for eksempel prosjektet på Årstad videregående skole viser at mange foreldre vil ha mer kontakt med skolen. Det er imidlertid viktig at skolen hele tiden har i tankene at de står overfor en heterogen gruppe. I møte med foreldre som kommer fra land med andre skolesystemer, blir det spesielt viktig å avklare forventninger. Foreldrenes forventninger til skolen bygger ofte på egne erfaringer, og i noen tilfeller kan disse skille seg radikalt fra erfaringene foreldre med bakgrunn i den norske skolen har. Skolene må derfor være den aktive part som inviterer til et samarbeid. For at skolene skal nå alle foreldre og foresatte med minoritetsbakgrunn er det også nødvendig med tilrettelegging for enkelte. En del foreldre trenger å få informasjon oversatt til sitt morsmål og tolk til samtaler med representanter for skolen. For å følge opp lovverket må skolene sørge for slike tiltak der det er nødvendig. I § 13-3d i opplæringsloven, pålegges nemlig skoleeier å sørge for samarbeid med foreldrene. ■

PROSJEKTET “SAMMEN PÅ STRØMMEN” PÅ STRØMMEN VIDEREGÅENDE SKOLE

Strømmen videregående skole har et bredt fagtilbud. Skolen gir tilbud innenfor programområdene Elektro, Design og håndverk, Helse og sosial og Teknikk og industriell produksjon. Den har også et forberedende kurs for minoritetsspråklige samt Vg3 påbygging til generell studiekompetanse.

Strømmen videregående skole innledet mai 2007 et samarbeid med Seksjon etterutdanning ved Regionsenteret for barn- og ungdoms psykiske helse på Østlandet (R-BUP) og Multikulturelt initiativ- og ressursnettverk (MiR) på Nedre Romerike. Formålet med samarbeidet var å redusere bortvalg av videregående opplæring blant minoritets elever. Som ledd i dette arbeidet ble foreldrene til ungdommer i skolens innføringsklasser involvert.

Modellen som ble utviklet i dette prosjektet er nå en integrert del av skolens modell for innføringsklassene (AMS - klassene). Formålet er et tettere samarbeid med foresatte til ungdommene i disse klassene. Elevene inviteres sammen med sine foresatte til et individuelt møte med kontaktlærer første skoledag. Der informeres det om skolens plan for samarbeid med hjemmet. Det innebærer tre foreldremøter i løpet av skoleåret ved siden av det løpende uformelle samarbeidet. Minoritetsspråklige ressurspersoner i et lokalt nettverk på Nedre Romerike (MiR) bidrar ikke bare med å oversette det som blir sagt på møtene, men tilbyr seg også som diskusjonspartnere med egen erfaring som innvandrere og som deltakere i norsk arbeidsliv. Dette kan bidra til å utvikle et interessefellesskap mellom skole og minoritetsspråklige familier i arbeid med yrkes- og utdanningsveiledning. For at dette skal fremme myndiggjøring, er det viktig at innholdet i møtene tar utgangspunkt i foresattes behov. Elevene inviteres også med på foreldremøtene.

Da Strømmen videregående skole ble med i NAFOs prosjekt *Utprøving av ulike former for foreldresamarbeid på skoler med mange minoritetsspråklige elever*, ønsket skolen å benytte erfaring fra skole- hjesamarbeidet i innføringsklassene til å videreutvikle samarbeidet med foresatte til alle elever i skolens Vg1 klasser. Dette ble spesielt aktualisert i lys av nytt kapittel 20 i forskrift til opplæringsloven som regulerer foreldresamarbeid i videregående opplæring (§ 20-4). For å skaffe erfaringer med innhold og organisering av en om-

fattende omlegging av oppstart av skoleåret, ble det iverksatt et pilotprosjekt. Tre av skolens 16 Vg1 klasser fikk en alternativ oppstart av skoleåret på samme måte som beskrevet for AMS - klassene og hadde et spesielt fokus på samarbeid med hjemmet gjennom hele skoleåret. Skolen er organisert i team med lærere som underviser på samme programområde. De tre prosjektklassene representerte tre av skolens fire utdanningsprogram. Erfaringene ble dokumentert og prosjektet evaluert med tanke på videreføring for alle skolens Vg1 klasser. Parallelt ble det utviklet et foreldrekurs om videregående opplæring for minoritetsspråklige foresatte. Invitasjon til første skoledag og skolens pedagogiske grunnlagsdokument er dessuten blitt oversatt til ti ulike språk.

MÅL OG TILTAK

Strømmen videregående skole har som hovedmålsettinger satt

- å være en åpen og inkluderende skole
- å legge til rette for læring, og at elevene tar ansvar for å motta læring
- å vise respekt for elevene og arbeider for å forberede elevene for framtiden
- å fremme frie, selvstendige valg som myndiggjør elevene

I skole-hjemprosjektet har skolen fokusert på å etablere et godt samarbeid mellom hjem og skole for å involvere og styrke foresatte som gode støttespillere for eleven i hans/hennes læringsarbeid. Det kan skape et grunnlag for at flere elever fullfører og består opplæringen med høy kompetanseoppnåelse. I prosjektperioden ble det arbeidet med å:

- utvikle gode rutiner og prosedyrer for foreldresamarbeid, spesielt ved skolestart i overgang fra ungdomsskolen
- tilpasse ordinær praksis for å imøtekomme minoritetsspråklige foreldres behov
- bruke skolen som arena for kompetanseutvikling for foreldre

Møte første skoledag mellom elev, foresatte og kontaktlærer.

Målgruppe for prosjektet har vært alle foresatte og elever i skolens Vg1 klasser, og som hovedmål har skolen hatt at

- Foresatte har opplevd at deres forventninger til et skole-hjemtsamarbeid er innfridd
- Deltakelse på foreldremøter har økt
- Representasjon av minoritetsspråklige foresatte gjenspeiler prosentvis andel av elevgruppen

Skolen hadde allerede ved prosjektstart høsten 2009 som mål å lage en modell for skole- hjemtsamarbeid i alle Vg1 klasser etter mønster av skole-hjemtsamarbeidet i innføringsklassene, men det ble tidlig klart at det trengtes tid for å få en såpass omfattende endring forankret i personalet. Det ble derfor bestemt at skoleåret 2009-10 skulle brukes til planlegging og forberedelse og skoleåret 2010-11 til pilotering i tre klasser og erfaringsspredning til resten av skolen. Skoleåret 2011-12 blir opplegget kjørt i full skala på alle skolens Vg1 klasser og er en del av skolens vanlige drift.

ORGANISERING OG GJENNOMFØRING AV TILTAK

I løpet av skoleåret 2009-10 ble det etablert en prosjektgruppe bestående av kontaktlærere for de tre pilotklassene. Representant for skolens innføringsklasser og rådgiver mot ungdomsskolen har også vært representert i noen møter. Prosjektet har vært ledet av skolens utviklingsleder, Ingeborg Lundsvoll. NAFO v/rådgiver Dag Fjæstad har bistått med veiledning og deltatt på møte med skolens ledelse, og i prosjektgruppa. Representanter fra prosjektgruppa har deltatt på nettverksmøter i regi av NAFO.

Prosjektgruppa har hatt både formelle og uformelle møter for å utarbeide konkrete planer for prosjektet. Det har blitt utvekslet erfaringer underveis i skoleåret og nye ideer er drøftet. Det er utarbeidet samtaleguide for det første møte med foresatte, og spørreskjema for å dokumentere og evaluere tiltak.

Prosjektgruppas erfaring ble med resten av skolens lærere. Det ga beslutningsgrunnlag for overføring av pilotprosjektet til alle av skolens Vg1 klasser. Erfaringene ble presentert og drøftet på en kontaktlærersamling, på teammøter mellom lærere på ulike utdanningsprogram, på skolens ledermøte og på samarbeidsmøte med skolens tillitsvalgte. Deretter ble det fattet beslutning om gjennomføring av alternativ oppstart av nytt skoleår på de enkelte Vg1-team. Foresatte fylte også denne gangen et evalueringsskjema etter det individuelle møtet med kontaktlærer, elev og foresatte.

Gjennomføringen av prosjektet kan oppsummeres slik:

Planlegging, høst 2009:

- Arbeid med prosjektbeskrivelse

Forberedelse til skolestart, vår 2010:

- Teamleder drøftet plan for skole-hjemtsamarbeid på sitt utdanningsprogram. En planleggingsdag var avsatt til å utarbeide årsplaner.
- Forundersøkelser som grunnlag for planlegging av gjennomføring.

Innsamling av informasjon om foresattes forventninger til samarbeidet med skolen gjennom en spørreundersøkelse.

Gjennomføring, høst 2010/vår 2011

- Første skoledag møtte elever i tre Vg1 klasser og AMS klassene sin kontaktlærer individuelt sammen med sine foresatte. Ønsker for samarbeid mellom skole og hjem ble drøftet, for eksempel behov for tolk eller annen tilrettelegging. Det ble utarbeidet en samtaleguide. Foreldre fylte ut spørreskjema etter det individuelle møtet.
- Foreldremøte for alle skolens foresatte gjennomført innen september.
- Fylkeskommunens rådgiver mot ungdomsskolen utarbeidet et kurs for foresatte på ulike språk. Foresatte fikk informasjon om oppfølging på videregående skole med fokus på økt fullføring og kompetanseoppnåelse. Kurs på arabisk gjennomført som en pilot før søknadsfrist til Vg1 og Vg2. Kurset ble tilbudt foresatte både på Vg1 og 10. trinn i grunnskolen.
- Regionens tolketjeneste oversatte invitasjon til første skoledag og skolens pedagogiske grunnlagsdokument for de ti største av 34 språkgrupper som er representert ved skolen.

Evaluerings, vår 2011

- Spørreundersøkelse foretatt blant foresatte i de tre prosjektklassene.
- Evalueringsmøter avholdt med kontaktlærere og i prosjektgruppa sammen med rådgiver fra NAFO.
- Refleksjonsnotat med kontaktlærernes erfaring utarbeidet.
- Dialogmøte avholdt med elevene i de tre pilotklassene.
- Forslag til justering/forbedring og videreføring for neste skoleår drøftet på teamene.

Forbedring/justering, høst 2011

- Eventuelle justeringer/forbedringer av alternativ oppstart for alle skolens Vg1 klasser planlagt
- Alle Vg1 klassene gjennomførte en alternativ oppstart av skoleåret med et individuelt møte mellom elev, foresatte og kontaktlærer
- Evaluering av oppstart gjennomføres på teamene for å foreta nødvendige justeringer og forbedringer

EVALUERING

Strømmen videregående skole satte seg tre hovedmål da prosjektet startet, og måloppnåelsen er vurdert.

Foresatte har opplevd at deres forventninger til et hjem – skolesamarbeid er innfridd

Det har blitt gjennomført i alt fire spørreundersøkelser blant foresatte. For å få et utgangspunkt for planlegging og gjennomføring av pilotprosjektet, ble det gjennomført en spørreundersøkelse ved avslutning av skoleåret 2009/2010 blant foresatte i Vg1 klassene til de tre kontaktlærerne. Spørreundersøkelsen ble sendt pr post med en frankert svarikonvolutt, og 30 % av de foresatte svarte. Foresatte til elever i pilotklassene svarte på et spørreskjema etter den alternative oppstarten første skoledag og ved slutten av skoleåret 2010/2011. Disse undersøkelsene representerer et lite utvalg av foresatte og er ikke pålitelige nok til å kunne trekke omfattende og generelle konklusjoner om effekten av det konkrete tiltaket. Det kan likevel gi noen antydninger om foresattes oppfatning av ulike tiltak som kan være nyttige og av interesse for andre skolers samarbeid med hjemmet. Første skoledag av skoleåret 2011/2012 hadde alle Vg1 klassene en alternativ oppstart og foresatte ble også da bedt om å svare på en tilsvarende spørreundersøkelse.

Spørreundersøkelsene viser at foresatte var godt fornøyd med det individuelle møtet første skoledag, 91 % av foresatte fra pilotprosjektet og 94 % av foresatte for alle Vg1 klasser året etter sa det. Dette gjelder også for selve organiseringen av skoledagen, der 76 % av foresatte fra pilotprosjektet og 87% av foresatte fra alle Vg1 klassene var fornøyd. En økning i prosentandelen av fornøyde foresatte kan tyde på at det fører til en bedre organisering av oppstarten når den er felles for alle elever. Det er også verd å merke seg at skolen det andre året ga tilbud om mer enn de gjorde det første. Teamledere, rådgivere og helsesøster organiserte et informasjonstorg i skolens kantine, og der var det også salg av kaffe og kaker. Der kunne elever og foresatte få informasjon om blant annet Lånekassa og de forskjellige programområdene på de ulike utdanningsprogrammene. Dette informasjonstorget var godt besøkt og ga også et utvidet innhold til dagen slik at det ikke var kun de 20 minuttene som gikk med til samtalen med kontaktlærer.

Alternative møteformer	Spørreundersøkelse før prosjektstart	Spørreundersøkelse 1.Skole- dag 2010/2011	Spørreundersøkelse prosjekt- avslutning	Spørreundersøkelse 1.Skole- dag 2011/2012
Individuelt møte mellom foreldre, elev og kontaktlærer første skoledag	42 %	79 %	80 %	83 %
Individuelt møte mellom foreldre, elev og kontaktlærer halvveis i skoleåret	75 %	76 %	93 %	63 %
Individuelt møte mellom foreldre, elev og aktuelle faglærere halvveis i skoleåret	83 %	70 %	40 %	54 %
Ta kontakt på telefon med elevens kontaktlærer	42 %	67 %	24 %	62 %
Ta kontakt på e-post med elevens kontaktlærer	50 %	76 %	80 %	57 %
Svarprosent	30	95	46	98

I spørreundersøkelsene ble foresatte bedt om å krysse av for hvilke alternative møteformer de ville benytte seg av dersom de fikk tilbud om det. Tabellen ovenfor viser alternativene med flest avkryssninger.

Strømmen videregående skole har sørget for å få invitasjonen til første skoledag, skolens serviceerklæring og pedagogiske grunnlagsdokument oversatt til ti ulike språk (arabisk, engelsk, farsi, kurdisk (sorani), polsk, russisk, somali, thai, urdu og vietnamesisk), og skolen benytter tolk i samtaler og møter med minoritetsspråklige foreldre. Skolen har flere tospråklige lærere som også bistår i elevsamtaler eller møter med foresatte hvis nødvendig. På spørsmål om foresatte får informasjon fra skolen på et språk de behersker, svarte likevel 1 % av foresatte fra

pilotprosjektet at de aldri fikk dette. Prosentandelen økte til 5,5 % når foresatte til alle Vg1 klassene svarte året etter.

Den siste undersøkelsen representerer et stort utvalg og det vil si at 10 av de foresatte som svarte på undersøkelsen, aldri får informasjon på et språk de forstår. Dette er et klart forbedringsområde.

I den første spørreundersøkelsen blant foresatte i Vg1 klasser før prosjektstart, ble det avdekket at bare var 42 % av de som svarte som ville benyttet seg av et individuelt møte mellom foreldre, elev og kontaktlærer første skoledag hvis de fikk tilbud om det. Tabellen viser at synet på et slikt møte endret seg etter at man hadde vært med på et møte og en relasjon til kontakt-

“FORELDRENE KUNNE NÅ VITE OM BARNEN DERES HADDE DROPPA UT ELLER OM DE NESTEN IKKE VAR PÅ SKOLEN.”

lærer hadde blitt etablert. Da sa nær dobbelt så mange at de ville benytte seg av et slikt tilbud. Tendensen i undersøkelsene viser dessuten at foresatte som møtte kontaktlærer første skoledag, prioriterte møtearenaer der kontaktlærer er til stede, framfor møter med faglærere.

Spørreskjemaene inneholder ikke mange kommentarer i de åpne feltene. De som har valgt å skrive, har gitt uttrykk for synspunkter som befinner seg på ytterpunktene av skalaen mellom fornøyd og misfornøyd, som for eksempel:

- Det er overhodet ikke samarbeid, har ikke en gang på ett år fått tilbakemelding om hvordan eleven gjør det. Ikke fått infoskriv om fridager/prøver eller fravær
- Veldig bra kontakt med kontaktlærer og en flott imøtekommenhet ved henvendelser til skolen, møter mv. **VELDIG BRA!**

På bakgrunn av spørreundersøkelsene kan det være grunnlag for å hevde at det overveiende flertallet av foresatte er godt fornøyd med et individuelt møte mellom foresatte, elev og kontaktlærer den første skoledagen, og at dette er den foretrukne form for skole-hjemsamarbeid i valget mellom flere alternativer.

Refleksjonsnotatene til kontaktlærerne i klassene som piloterte opplegget, viser at de oppfattet at det menneskelige møtet første skoledag la grunnlaget for et godt skole-hjemsamarbeid. Lærerne ga blant annet uttrykk for følgende:

Det viktigste er å ha fått etablert kontakt og sett ansikter. Møtet legger grunnlag for videre dialog. Det blir lettere å ha det første felles foreldremøtet, kan fortsette litt der en slapp. Når man har blitt litt kjent på forhånd, blir det også lettere å ta kontakt, dersom det oppstår problemer.

Både elevene, foreldrene og jeg var spente. Jeg opplevde å få god kontakt med alle, selv om tidsrammen kun var på 20 minutter. Jeg tror noe av grunnen til at jeg opplevde det sånn, var at jeg blant annet spurte om hvilke forventninger de hadde til dette skoleåret, skolen og meg som lærer. Jeg spurte også elevene om det var noe de gruet seg til eller var ekstra spente på. Jeg har stor tro på at det første møtet med eleven og foresatte ga oss et godt utgangspunkt for gode relasjoner, som har vart hele skoleåret. Terskelen for å ta kontakt med både elev og

foresatt har vært mye lavere for meg i år enn tidligere år, både når det gjelder utfordringer og positive tilbakemeldinger.

Jeg vil påstå at det har gjort meg tryggere i samspillet med elevene i løpet av skoleåret. Det var meg de først hilste på og snakket med. Relasjonen til elevene er så viktig, og den fikk vi startet på allerede første dag. Jeg fikk sett alle og hørt stemmene deres og ikke minst kartlagt hva de ville med å gå på nettopp vår skole og det bestemte programområdet.

Prosjektleder hadde en evalueringssamtale med elevene i de tre pilotklassene ved prosjektets slutt. Selv om elevene ga uttrykk for at de hadde følt at de gikk i en slags spesialklasse fordi de måtte ha med seg foresatte første skoledag, ga de uttrykk for at det hadde vært viktig å ha et godt og tett samarbeid mellom skole og foresatte. Elevutsagnet nedenfor er et eksempel på dette:

“Nå har jeg gått på Strømmen snart ett år. Jeg startet her etter sommerferien i fjor. Da vi først kom hit, skulle klassen jeg skulle gå i, prøve noe nytt. Vi startet med en samtale med foreldre og lærer. I samtalen forklarte lærerne at klassen skulle ha konferanser og mer oppfølging av lærere. Hvis vi var borte, ville lærerne sende en mail hjem til foreldrene og si ifra at vi var borte. Dette ble selvfølgelig godt likt av foreldrene. Foreldrene kunne nå vite om barna deres hadde droppa ut eller om de nesten ikke var på skolen. For meg så var dette helt greit. Jeg synes at det er en bra ting for å minske fraværet til elevene.”

Elevene ga uttrykk for at en alternativ oppstart var viktig, spesielt hvis det ble gjennomført for hele skolen. Da unngikk man at noen elever følte at det var noe spesielt med dem og at det krevde særskilte tiltak.

Deltakelse på foreldremøter har økt

Foresatte fra de tre pilotklassene var overrepresentert på foreldremøte før søknadsfristen 1. mars.

Representasjon av minoritetsspråklige foresatte gjenspeiler prosentvis andel av elevgruppen

20 % av skolens elever er fra språklige minoriteter. Alle minoritetsspråklige foresatte møtte til individuelt møte med kontaktlærer den første skoledagen. Det har vist seg vanskelig å foreta målinger for å avdekke om deltakelse av foresatte til minoritetsspråklige elever på felles foreldremøter har vært en tilsvarende prosentandel.

ENDRING AV PRAKSIS

Resultatet av undersøkelsene kan tyde på at prosjektet har vært vellykket. Foresatte, kontaktlærere og elever var godt fornøyde med den alternative oppstarten etter pilotprosjektet. Spørreundersøkelsen blant foresatte etter alternativ oppstart av skoleåret 2011/2012 bekrefter dette.

Lærere ved Strømmen videregående skole har alltid vektlagt et godt skole-hjem samarbeid. Den skisserte alternative oppstarten representerte likevel noe nytt. En viktig faktor for at prosjektet ble vellykket, var at det ble gjennomført et pilotprosjekt som ga konkrete erfaringer som grunnlag for en beslutning om å gjennomføre alternativ oppstart for alle skolens Vg1 klasser. Dersom et stort apparat hadde blitt satt i gang uten erfaring med å organisere et så omfattende endringstiltak, kunne det ha gitt mange negative erfaringer som førte til at tiltaket ble forkastet heller enn å bli justert, forbedret og videreført. Det har videre vært viktig å involvere alle berørte parter i beslutningsprosesser og planlegging.

En annen faktor av betydning, var planleggingsdagen med skole-hjemsamarbeid som tema. Der ble det tatt utgangspunkt i føringer som ligger i sentralt rammeverk:

Skolen skal i starten av opplæringsåret på Vg1 og Vg2 halde eit foreldremøte der foreldra informerast om skolen, innhaldet i opplæringa, medverkinga til foreldra, rutinar og anna som er relevant for foreldra.

Foreldra til ikkje myndige elevar på Vg1 og Vg2 har første halvår av opplæringsåret rett til minst ein planlagd og strukturert samtale med kontaktlæraren om korleis eleven arbeider dagleg og eleven sin kompetanse i faga. (fra §20-4 i forskrift til opplæringsloven)

Det ble også presentert forskningsbasert kunnskap om betydningen av et godt skole-hjem samarbeid, og utgangspunktet for presentasjonen var Hatties (2009) analyse av 800 meta-studier av faktorer som påvirker elevers læringsutbytte. Han hevder at foresattes:

- forventning til sine barns skoleprestasjoner
- interesse for sine barns skolearbeid hjemme og på skolen
- samtale med sine barn om skoleframgang betyr mer enn sosioøkonomisk status.

Hatties konklusjon innebærer et brudd med tidligere forskningstradisjon som konstaterer at barn av foreldre med høyt utdanningsnivå gjør det best på skolen. Det er uttrykk for en sosialdeterminisme som kan føre til en likegyldig holdning til skole-hjem samarbeid, fordi elevers skoleprestasjoner er avhengig av foresattes utdanningsnivå. Hatties undersøkelser kan vise at en mer sosialkonstruktivistisk tilnærming er viktig. Det er derfor viktig at skolen informerer foresatte om at det er viktig å ha forventninger og vise interesse for sine barns skoleprestasjoner, og at det er noe alle foresatte kan gjøre uavhengig av utdanningsnivå. Foresatte må bare få vite at det er dette som gjør en forskjell. Det er derfor en viktig oppgave for skolen å invitere foresatte inn til skolen og gi god informasjon. På den måten myndiggjøres foresatte og får et godt utgangspunkt for å følge opp sine barns utdanning. Det kan forhindre at foresatte føler seg fremmedgjorte overfor skolen, og de kan samarbeide med skolen om å ha samme forventninger til elevers skoleprestasjoner. Med dette kan man unngå at elever lever i to verdener.

Etter en presentasjon av lov og rammeverk og forskningsresultater vedrørende skole-hjem samarbeid, utarbeidet hvert team en konkret årsplan for skole-hjem samarbeidet. På denne måten ble hele skolens personale involvert i arbeidet med skole-hjem samarbeid før pilotprosjektet startet, slik at prosjektet ikke bare involverte de tre kontaktlærerne i pilotklassene. Det ble da lettere å involvere alle teamene i diskusjonen om dette skulle overføres til alle skolens Vg1 klasser.

Det er spesielle utfordringer knyttet til å sende ut invitasjon til alle elever og foresatte i skolens Vg1 klasser. Innholdslistene fra fylkeskommunen er ikke klare før en uke før skolestart. Da skal

Foreldrekurs for minoritets- språklige foresatte.

alle elever fordeles i klasser og frammøtelister første skoledag skal utarbeides. Til enhver tid er rundt 20 % av skolens elever fra minoritetsspråklige familier, og disse er fordelt på om lag 35 språkgrupper. Det er forbundet med store kostnader å oversette invitasjonen til første skoledag på nødvendige språk, så skolen har valgt å oversette til de 10 største språkgruppene. Spørreundersøkelsen viser da også at 5 % av skolens foresatte aldri får informasjon på et språk de forstår. Ved skolestart vet ikke skolen hvilke familier som trenger tolk. Det ble derfor ikke brukt tolk den første skoledagen. Det blir for utfordrende å organisere tolk for så mange samtidig første skoledag, på tross av et godt samarbeid med MiR og tolketjenesten. Skolen bruker tolk ved andre møter med foresatte. Dersom et nytt prosjekt skulle gjennomføres innenfor dette området, ville nettopp sikring av informasjon på et forståelig språk få større oppmerksomhet.

Et tiltak, foreldrekurs for minoritetsspråklige foresatte, er utarbeidet og gjennomført for arabisktalende foresatte. Kurset gir en innføring i det norske utdanningssystemet. Det vil kunne gi foresatte en bedre mulighet til å veilede og være gode samtalepartnere for sine barn som skal velge utdanning og yrke i et nytt hjemland. Kurset involverer også foresatte i arbeid med case hvor de diskuterer aktuelle dilemmaer knyttet til yrkes- og utdanningsvalg. På tross av aktiv rekruttering og invitasjon til flere grunnskoler og videregående skole i nærområdet, kom det få deltakere på kurset. Evalueringen viste imidlertid at alle deltakerne opplevde kurset som nyttig og de ville gjerne anbefale dette til andre foresatte. Kursholderne var også veldig fornøyde og ønsker å fortsette å tilby kurs på flere språk, selv om det var få deltagere på det første kurset.

Gjennomføring av alternativ oppstart for alle skolens Vg1 elever skoleåret 2011/2012 viste at prosjektet og tiltaket som er utviklet, lar seg implementeres i ordinær praksis. En alternativ oppstart er et stort og komplisert organiseringsarbeid og for at det skal kunne gjennomføres er det viktig med en forankring i skolens ledelse. Andre viktige faktorer er godt forberedte kontaktlærere og god informasjon i invitasjonsbrevet til foresatte, slik at det går fram at første skoledag bare innebærer dette møtet. Invitasjonen bør gå ut i god tid, slik at foresatte kan ordne fri fra jobb. Dessuten er det viktig med guider som kan ønske elever og foresatte velkommen og vise

vei til riktig rom. Involvering av alle berørte parter i planlegging og gjennomføring er en viktig faktor som kan føre til positive resultater.

Involvering fra alle berørte parter i en "bottom – up" strategi er et viktig prinsipp i utviklingsarbeid ved Strømmen vgs. Et pilotprosjekt med interesserte deltakere, som kan hente erfaringer som evalueres slik at justeringer kan gjøres før en eventuell beslutning om videreføring, har vist seg å være en riktig strategi, også i dette prosjektet. På den måten kan gode tiltak spres som "ringer i vann" til skolens øvrige ansatte. Påtvungne tiltak "top – down" kan synes effektive på kort sikt, men det kan føre til mye unødvendig motstand som overskygger hensikten med tiltaket. Når berørte parter selv får ta del i beslutninger om organisering og innhold av tiltak, vil interessen for gjennomføring og kreativitet i videreutvikling av tiltaket være større. Erfaringen fra prosjektet "Sammen på Strømmen" viser dette.

En videre oppfølging av prosjektet er nødvendig for å undersøke effekten av prosjektet på elevers fullføring og måloppnåelse. Det er vanskelig å fremskaffe gode data for å undersøke effekten av isolerte tiltak. Det vil likevel være interessant å undersøke om den alternative oppstarten for alle skolens Vg1 klasser i skoleåret 2011/2012 har gitt et grunnlag for et godt skole-hjem samarbeid som fører til bedre fullføringsprosent og karakterutvikling for skolens Vg1 elever. ■

Prosjektet er filmet og kan lastes ned fra denne lenken: <http://www.skoleipraksis.no/flerkulturell-opplering/filmer/skole-hjem-samarbeid-pa-videregaende-trinn/>

SAMARBEIDE MED MINORITETSSPRÅKLIGE FORELDRE PÅ ÅRSTAD VIDEREGÅENDE SKOLE

Årstad videregående skole er en yrkesfaglig skole som ligger i utkanten av Bergen sentrum. Skolen har tilbud innenfor Bygg - og anleggsteknikk, Elektrofag, Teknikk og industriell produksjon, Design og håndverk, Medier og kommunikasjon, Helse - og sosialfag og Restaurant og matfag. I tillegg har skolen klasser for tilrettelagt opplæring, Vg3 påbygging til generell studiekompetanse og forberedende kurs for minoritetsspråklige elever.

Prosjektet på Årstad videregående skole har fokusert på å utvikle videre et allerede etablert foreldresamarbeid med foreldre til minoritetsspråklige elever i vg1 og i forberedende kurs for minoritetsspråklige. Foreldre i sistnevnte gruppe inviteres spesielt til et tettere samarbeid med skolen gjennom hyppigere møter med tolk til stede hvis ønskelig. Foreldrene inviteres også til et første møte med skolen før skolestart.

MÅL OG TILTAK

For skolen har det vært et mål å skape en ny praksis som gir tettere foreldrekontakt allerede fra skolestart. Har man opprettet en dialog basert på gjensidighet og likeverd, er det lettere å ta ny kontakt om det skulle oppstå vansker i løpet av skoleåret. Målet er at elever og foreldre får en bedre dialog med skolen og lærerne, noe som betyr mye for elevenes trivsel, læring og gjennomføring av opplæringen. Skolen ønsker også å gi foreldre kjennskap til hvilke muligheter elevene har gjennom de forskjellige programområdene i videregående skole.

På Årstad videregående skole la man opp til å arrangere minimum tre sammenkomster i løpet av skoleåret der tema om/ fra skole, helse og arbeidsliv skulle stå i sentrum. Foreldrene ble innkalt til møter om hver enkelt elev utenom disse sammenkomstene. Ansatte ved skolen som har vært involvert i foreldresamlingene er elevinspektør, utviklingsleder, rådgiver / lærer med ansvar for feltet, kontaktlærere i innføringsklassene og sporadisk andre lærere/tilsatte. Skolens minoritetsrådgiver har vært til uvurderlig hjelp i det praktiske arbeidet før og under samlingene. I tillegg har skolen samarbeidet med MIR, ansatte ved OT / PPT og en representant fra New Page. Representanter fra egen skole, Opplæringsavdelingen i fylkeskommunen, NAV og andre har hatt ansvar for hovedtemaet på samlingene.

Målgruppen for prosjektet var foreldre/foresatte til minoritetsspråklige elever i vg1 og i forberedende kurs for minoritetsspråklige.

Hensikten med prosjektet var å få til et bredere samarbeid med minoritetsspråklige foreldre/foresatte. Få minoritetsforeldre har møtt til mottakssamtalen/startsamtalet i første skoleuke og på foreldremøter i løpet av skoleåret. Skolen tror ikke minoritetsspråklige foreldre er mindre interessert i å følge opp sine ungdommer, men at språkkunnskapene kan være en hovedgrunn til at så få møter og tar kontakt.

ORGANISERING OG GJENNOMFØRING AV TILTAK

Samlinger for minoritetsspråklige foreldre har vært i fokus på Årstad videregående skole siden skoleåret 2008-2009. Ved alle samlingene har det vært muligheter for tolk. Elevene har på forhånd fått spørsmål om foreldrene trenger tolk slik at disse kan bestilles.

Før samlingene har en samarbeidsgruppe hatt ett eller flere møter der tema og arbeidsoppgaver fordeles. Representanter fra MIR, minoritetsrådgiver, utviklingsleder, elevinspektør og lærer/ rådgiver har møtt. Fire foreldre var representert i starten av prosjektet, siste skoleår ingen. Samarbeidsgruppa har sørget for følgende:

- Tema for møtet har blitt bestemt og arbeidsoppgaver fordelt
- Invitasjon til foreldre har blitt skrevet minimum på norsk og engelsk
- Invitasjonen har blitt delt ut via avdelingsleder/kontaktlærer til elever i vg1. Elever med minoritetsspråklig navn har fått innbydelsen, og kontaktlærer har visst hvem som er rett mottaker av innbydelsen. Kontaktlærer har meldt tilbake til prosjektleder om hvem som kommer via e-post.
- Elevene i forberedende kurs for minoritetsspråklige har fått utlevert og forklart invitasjonen av en i samarbeidsgruppa. Innholdet har blitt forklart med beskjed om at invitasjonen skal leveres skolen en bestemt dato.
- Foreldre som ikke har svart, har blitt kontaktet pr. telefon
- Tolk har blitt bestilt
- Møtet har blitt gjort kjent på skolens informasjonsside. Alle ansatte og skolens samarbeidspartnere har blitt ønsket velkommen (MIR, OT/PPT, Opplæringsavdelingen, New Page o.a).

På samlingene har hver og en forelder/foresatt blitt ønsket personlig velkommen. Mange elever har kommet sammen med sine foreldre. Temaene prosjektgruppa har satset på, har også vært av interesse for elevgruppa. Det har alltid blitt avsatt god tid til samtaler i pauser og spørsmål etter hvert innlegg. Medlemmer av samarbeidsgruppa har vært i kontakt med alle fremmøtte. På samlingene har foreldrene blitt spurt om ønskede tema for de neste samlingene. Etter samlingene har samarbeidsgruppa hatt et oppsummeringsmøte. Skolen har hatt følgende arrangementer for elever med minoritetsbakgrunn og deres foreldre i prosjektperioden:

21.oktober 2009:

Møtet ble åpnet av elevinspektøren, medlem av samarbeidsgruppa, som blant annet orienterte om det ønskelige foreldresamarbeidet. Han oppfordret foreldrene til å være med i samarbeidsgruppa. Totalt 36, der halvparten var foreldre, deltok på temamøte om "It`s learning", skolens læringsarena.. Flesteparten var foreldre til elever i de to innføringsklassene. En av skolens lærere ga en innføring i bruk av arenaen og en av lærerne i innføringsklassene fortalte hvordan hun og elevene brukte "It`s learning" i undervisningen. Minoritetsrådgiver og MIR presenterte seg og sine oppgaver.

25.november 2009:

15 foreldre, elever og flere av elevenes lærere i innføringsklassene møtte; totalt 27.

Møtet var todelt. Første del av møtet var beregnet på foreldre/foresatte til elever i innføringsklassene der disse kunne treffe kontaktlærer og andre lærere for samtale om eleven. Sammen med invitasjonen på norsk og engelsk ble det sendt spørsmål om hvilke lærere foreldrene ønsket å snakke med. Det var stor interesse for samtale med kontaktlærer.

19.januar 2010:

Informasjonsskriv om foreldresamarbeid i videregående skole og på Årstad ble lagt ut på skolens informasjonsside. Skolen ønsket at informasjonen skulle få flere kontaktlærere/lærere til å delta på samlingene og også motivere elevene til å få foreldrene til å delta. Avdelingslederne ble spesielt orientert om fordelene med foreldresamarbeidet, og invitasjon til samlingene ble sendt til dem personlig.

25. januar 2010:

Møte i samarbeidsgruppa. Fire lærere og en representant fra New Page var til stede i tillegg til samarbeidsgruppa. Det ble drøftet hvordan skolen kunne få flere foreldre til elever i vg1 til å delta på samlingene.

10. februar 2010:

17 foreldre/foresatte og 13 elever, representanter fra samarbeidsgruppa, MIR og 6 tolker deltok på samlingen. De aller fleste foreldrene representerte elever i innføringsklassene. Karriererådgiverne gav en orientering gjennom ord og illustrasjoner om videregående skole, lærlingordningen/fagbrev, påbygg til generell studiekompetanse og noe om muligheter etter videregående skole. Det var anledning til spørsmål underveis, og det ble mange av dem. Mange foreldre uttrykte høye ambisjoner for sine barn.

18.februar 2010:

Oppsummeringsmøte i samarbeidsgruppa. Det ble igjen stilt spørsmål om hvordan skolen skulle få foreldre til elever i vg1 til å møte på samlingene. Kontaktlærerne ble utpekt som sentrale personer i forhold til elevene. Representanter fra samarbeidsgruppa ville også invitere seg inn på et avdelingsledermøte med rektor til stede for å informere.

21. april 2010:

Evalueringsmøte der tre representanter fra MIR og daværende samarbeidsgruppe var til stede. Det ble konkludert med at det var for tidlig å si noe om flere minoritetsspråklige elever kom til å fullføre videregående skole på grunn av foreldresamarbeidet, men skolen hadde fått til et møtepunkt for minoritetsspråklige foreldre som ble sett på som positivt. Det ble påpekt at samarbeidet med avdelingslederne og kontaktlærerne fortsatt måtte styrkes. Samarbeidet med MIR skulle fortsette selv om de hadde sagt seg villige, på grunn av positive erfaringer i arbeidet med Årstad videregående skole, til å være med på å starte opp en foreldresamarbeidsgruppe på Bergen Katedralskole.

Mai 2010:

Spørreundersøkelse om foreldresamarbeid ble sendt/levert til 46 foreldre.

12. august 2010:

Det tradisjonelle to dagers forkurset for minoritetspråklige elever i vg1 og innføringsklassene på Årstad videregående skole ble arrangert. Nytt var at foreldre en av dagene ble invitert til et informasjonsmøte der de ble informert om videregående skole generelt og om Årstad spesielt.

12. august møtte 44 elever, flesteparten elever i innføringsklassene, og 24 foreldre til 19 elever møtte på foreldremøtet. MIR og minoritetsrådgiver var også til stede.

Etter mange år med forkurs mener skolen at det sikrer at mange av elevene får en tryggere skolestart enn de ellers ville ha fått. De blir kjent med representanter fra skolen, lærere og medelever. Elevene hevder også dette.

Planlagt temasamling 16. november ble avlyst da det var få påmeldte. Dette skyldtes muslimsk høytidsdag, noe vi ikke var klar over da vi bestemte dato for samlingen.

7. desember 2010:

Kveldens tema var "Helse, søvn, kosthold og fysisk aktivitet". 1 time før samling meldte skolelegen avbud og Petter Borthen fra Opplæringsavdelingen tok ansvar for nytt tema, "Skolens forventninger til elevene". Samarbeid med foreldrene ble påpekt som svært betydningsfullt for at elevene skal lykkes. Minoritetsrådgiver orienterte om "Jentegruppen" som har samling flere ganger i måneden der aktivitet og samtaler står i fokus.

22 foreldre/foresatte møtte frem. 21 var foreldre til elever i innføringskursene.

19. januar 2011:

28 foreldre/foresatte, 28 elever, minoritetsrådgiver, tolker og ansatte deltok på temakveld om videregående opplæring, fagbrev og påbygg til generell studiekompetanse. I tillegg ble det satt av tid til spørreundersøkelsen om foreldresamarbeid. Dette ble gjort fordi svarprosenten ved undersøkelsen forrige skoleår, var for liten. Foreldrene hadde tilgang til tolk og skrivehjelp.

EVALUERING

Prosjektet er dokumentert blant annet gjennom spørreskjema til foreldre. Samme spørreskjema ble brukt våren 2010 og 2011. Svarene indikerer at foreldrene setter pris på samarbeidet med skolen og i mange tilfeller ønsker de en enda bedre kontakt. Dette spesielt i henhold til kontakten/samarbeidet om den enkelte elev.

Spørreundersøkelsen fra mai 2010 viste at et flertall, ca. 57 %, av foreldrene, hadde hatt kontakt med kontaktlæreren flere ganger og var fornøyd med den informasjonen de fikk fra skolen, og også med den kontakten de hadde hatt med skolen. Men ca. 42 % svarte at de ikke fikk god nok informasjon eller var usikre på om de får nok informasjon. Ca. 27 % svarte i tillegg at de ikke hadde god kontakt med skolen, og ca. 16 % at de aldri hadde hatt kontakt med kontaktlæreren.

Det viste seg at foreldre i innledende kurs for minoritetspråklige hadde bedre kontakt med kontaktlæreren enn foreldre til elever i ordinære klasser.

Foreldre ga generelt tilbakemelding om at de ønsket bedre kontakt med skolen og uttrykte at det ikke bare er foreldrene som måtte ta denne kontakten. Foreldrene ønsket kontakt gjennom e-post eller ordinær post og flere foreldresamtaler sammen med eleven om faglige resultater og om elevens kontakt med andre elever. Flertallet ønsket ikke at informasjon skulle gå gjennom elevene da, og det ble sagt at disse ofte glemmer eller ikke vil levere meldingene fra skolen.

I spørreundersøkelsen foretatt i januar 2011 svarte ca. 80 % at de fikk nok informasjon fra skolen, og at de hadde hatt god kontakt med skolen, men 26 % sa også at de aldri hadde hatt kontakt med datters eller sønnens kontaktlærer. Likevel er tendensen klar, flere foreldre ga i 2011 uttrykk for at de var fornøyd med det samarbeidet de hadde hatt med skolen. Det ser ut som skolen har nådd fram med sitt budskap om at de ønsker samarbeid, og at den ser på foreldrene som en ressurs for sine barn, og kanskje muligheten for tolk og oversettelse av viktig informasjon, som skolen har satset sterkt på, har gjort et samarbeid enklere.

“ÅRSTAD VIDEREGÅENDE SKOLE HAR INNEVÆRENDE SKOLEÅR ANSATT TO NYE MINORITETSSPRÅKLIGE LÆRERE.”

Noe har vist seg problematisk i prosjektperioden:

- Invitasjon til foreldre via elevene
- Ønsket om å trekke foreldre med i foreldresamarbeidsgruppen
- Å få mange av skolens ansatte til å delta i foreldresamarbeidet

Viktige faktorer som har ført til positive resultater kan oppsummeres slik:

- Bruk av tolk på foreldresamlinger
- Bruk av tolk i samtaler med foreldre og elev
- Møte med foreldre før skolestart. Skolen har brukt tid på å formidle at den ønsker samarbeid og få foreldre til å forstå at vi ser på dem som en ressurs for sine barn.
- Oversettelse av viktige dokumenter.
- Invitasjoner gjennom e-post og telefon
- Engasjerte medarbeidere som er villige til å bruke tid

ENDRING AV PRAKSIS

Rektor og avdelingsledelsen ved Årstad videregående skole har bestemt at en videreføring av foreldresamarbeidet med minoritetsspråklige foreldre skal skje gjennom avdelingslederne. Det betyr i realiteten at hver avdeling kan ha ulike måter å gjennomføre samarbeidet på. Skolen vil i et slikt system ikke ha en ansvarsperson/personer som kontakt med de minoritetsspråklige og deres foreldre/foresatte som sitt arbeidsområde, og det er vanskelig å forutse hvordan dette vil slå ut.

Som en indirekte følge av foreldresamarbeidet, fokuseringen på minoritetsspråklige elever og hyppig bruk av tolk og tospråklige lærer har ansatte i administrasjonen sett verdien i å få minoritetsspråklige lærere som rollemodeller. Som en følge av det har Årstad videregående skole inneværende skoleår ansatt to nye minoritetsspråklige lærere, en fra Elfenbenkysten og en med opprinnelse i Vietnam.

Et sentralt satsingsområde for skolen har vært å legge til rette for at foreldre og foresatte får informasjon på sitt morsmål. Skolen laget i første del av prosjektet en brosjyre om foreldre-

Forkurs sikrer at mange av elevene får en tryggere skolestart enn de ellers ville ha fått.

samarbeid, og denne er oversatt til 7 språk og deles ut på samlinger med foreldre og ved andre anledninger. Våren 2011 har skolen oversatt to dokumenter som vi mener er viktige for elevene, og ikke minst foreldrene, for å få dem og skolen til å arbeide sammen og dermed øke elevenes muligheter for å lykkes. Det som er oversatt er en forkortet utgave av ordensreglementet og regler for bruk av skole-pc i undervisningen. Dokumentene er oversatt til 12 språk. I tillegg har skolen fått oversatt invitasjon til startsamtale/mottakssamtale og invitasjon til forkurs før skolestart til 8 språk, og i blant oversettes innkallinger til samtaler med elev og foreldre, referater fra møter og annen informasjon til elever og foresatte. Den norske utgaven av dokumentene legges alltid ved.

Skolen har også hatt en betydelig økning i bruk av tolk/tospråklig lærer i samtaler med minoritetsspråklige foreldre og elever. Ved enkelte avdelinger brukes tolk/tospråklig lærer ved alle samtaler. Samlet sett fører tiltakene til at et flertall av de foresatte med minoritetsbakgrunn er sikret informasjon de forstår fra skolen, og dette åpner muligheter for et tettere samarbeid mellom skolen og hjemmene. ■

Foto: Marte Garmann

EVALUERING OG VEIEN VIDERE

I dette prosjektet har det vært et mål å utvikle modeller for hjem skolesamarbeid med spesielt minoritetsspråklige foreldre, for å fremme foreldrenes muligheter til medvirkning og deltagelse i barnas skolegang.

Lærere og skoleledere ved prosjektskolene ser bedre læringsresultater hos elevene som følge av satsingen. Ved Tøyen skole og Fjell skole, som har satset spesielt på lesing, har leseferdighetene og leselysten økt. De minoritetsspråklige foreldrene leser mer sammen med sine barn enn tidligere, både hjemme og i aktiviteter på skolene og bibliotekene. Skolene rapporterer at de ser det som svært positivt å samarbeide med bibliotekene i nærmiljøet, og at bibliotekene har blitt en arena flere minoritetsfamilier oppsøker og benytter seg av, som følge av prosjektet.

På Storhamar skole har bevisstheten i personalet økt i forhold til at ulike språklige og kulturelle utgangspunkt kan fordre ulike behov for informasjon og kontakt mellom foreldre og skole. Egne møter med minoritetsspråklige foreldre er innført i tillegg til foreldreskolen.

Flere av skolene rapporterer at en suksessfaktor har vært at hele personalet har samarbeidet om en satsing på å utvikle tiltak i hjem-skolesamarbeidet. Felles refleksjon i personalet og i samarbeidet med foreldrene, har bidratt til en økt forståelse om foreldrenes betydning i elevenes læringsarbeid. Innholdet i de ulike aktivitetene er utviklet gjennom samarbeid, og gir alle parter en delaktighet og et eieforhold til ny praksis.

Erfaringene fra Strømmen videregående skole viser at det er viktig å sørge for at endringer forankres i personalet og ikke bare kommer som initiativ fra ledelsen. Den videregående skolen har i løpet av de siste årene vært gjennom mange gjennomgripende reformer, og mange lærere må sies å være i forsvarsposisjon straks endring er temaet. På Strømmen videregående skole har det vært et viktig suksesskriterium

at man brukte ett år på å pilotere, diskutere og planlegge endringene som skulle komme i relevante fora. Den "bottom-up"-strategien skolen har valgt, gir legitimitet til det som har skjedd. Som skolen selv skriver, viser det seg at "Når berørte parter selv får ta del i beslutninger om organisering og innhold av tiltak, vil interessen for gjennomføring og kreativitet i videreutvikling av tiltaket være større."

Flere av skolene som har arbeidet spesielt med å oversette informasjon til ulike språk, og benytte tolker, tospråklige lærere og arrangere språkhomogene møter, rapporterer at dette har bidratt til større deltakelse blant foreldre. Foreldre får en reell mulighet til å delta gjennom at det kommuniseres på et språk de behersker.

Det sosiale klimaet på skolene er bedre og relasjonene mellom skole og hjem er styrket. Aktiviteter mellom foreldre og barn har også endret seg, og foreldrene tar i større grad del i lesing, spill og ulike aktiviteter sammen med barna sine. Mange av foreldrene sier at de har fått et bedre innblikk i barnas skolehverdag, i skolesystemet, samt at de opplever at de er viktige støttespillere i egne barns læringsarbeid. Prosjektene har også bidratt til at foreldre har blitt kjent med andre foreldre, og opplever at de har et nettverk og bekjente de har felles interesser med.

Foreldre er sine barns viktigste støttespillere, og det er viktig at skoler iverksetter tiltak som gjør at ressursene i foreldregrupper benyttes i læringsarbeid og kommunikasjon. Vi håper denne rapporten vil være til inspirasjon for lærere og skoleledere, og at det fokuseres på å fremme hjem-skolesamarbeidet og økt foreldredeltakelse i barnas skolegang. ■

LITTERATURLISTE

Bakken, Anders 2003: *Minoritetsspråklig ungdom i skolen. Reproduksjon av ulikhet eller sosial mobilitet.* NOVA-rapport 15/3.

Bouakaz, Laid 2007: *Parental involvement in school. What hinders and what promotes involvement in an urban school.* Malmö högskola, lärarutbildningen. Holmbergs. Malmö.

Bourdieu, Pierre 1986: "The forms of capital". I: J. Richardson (red.): *Handbook of theory and research for the sociology of education.* Greenwood. New York.

Desforges, Charles with Alberto Abouchaar 2003: *The Impact of Parental Involvement, Parental Support and Family Education on Pupil Achievements and Adjustment: A Literature Review.* Department for Education and Skills.

Hattie, John 2009: "Visible learning. A synthesis of over 800 meta-analysis relating to achievement". Routledge.

Kunnskapsdepartementet 1998: *St.meld. nr 14 (1997-98) Om foreldremedverknad i grunnskolen.*

Kunnskapsdepartementet 2006: *Forskrift til opplæringslova.* http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiftdles?doc=/app/gratis/www/docroot/for/sf/kd/kd-20060623-0724.html&emne=forskrift*%20til*%20opplæringslov*&

Kunnskapsdepartementet 2008: *St.meld. nr. 31 (2007-2008) Kvalitet i skolen.*

Nordahl, Thomas 2007: *Hjem og skole. Hvordan skape et bedre samarbeid?* Universitetsforlaget. Oslo

NOU 2010: *7 Mangfold og mestring. Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringssystemet.* Oslo

Utdanningsdirektoratet 2010: *Rundskriv 7-10: Foreldresamarbeid i grunnskolen og videregående opplæring.*

Aamodt, Sigrun 2008: "Familielæring" i: Aamodt, S. og A-M. Hauge (red.) *Familielæring og andre modeller innenfor flerkulturelt, pedagogisk arbeid.* Universitetsforlaget. Oslo.

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

Høgskolen i Oslo og Akershus

Besøksadresse: Wergelandsveien 27

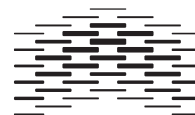
Postadresse: Pb. 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Telefon: +47 22 45 22 82

Faks: +47 22 45 21 05

E-post: nafo@hio.no

www.hio.no/nafo

**HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS**

Høgskolen i Oslo
og Akershus er
vertsorganisasjon
for NAFO.